

راهکارهای آینده‌پژوهانه مقابله با جنگ شناختی غرب علیه

جمهوری اسلامی ایران

حسین سعادت‌مند*، محمد طاهری روزبهانی^۱، مسلم پیری زمانه^۲، کاوه قدمی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۵ تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۲۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۱۵ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۰/۲۰

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و هفتم، شماره ۱۰۲، بهار ۱۴۰۳

20.1001.1.1735501.1403.27.102.3.8

چکیده

این پژوهش باهدف تبیین راهکارهای آینده‌پژوهانه مقابله با جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران انجام شد. پژوهش با روش تحلیل مضمون اجرا شده است و در زمره تحقیقات اکتشافی جای می‌گیرد و هدف آن اکتشاف ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها می‌باشد. این تحقیق از نظر نحوه گردآوری اطلاعات جزو تحقیقات توصیفی پیمایشی است و با توجه به ماهیت، ویژگی‌ها، اهداف و نتایج حاصل از آن، از نوع کاربردی است و روش انجام آن کیفی می‌باشد. نمونه آماری در پژوهش‌های کیفی از قیل مشخص نیست و بر اساس نقطه اشباع نظری مشخص می‌شود و تا زمانی که اطلاعات جدید به دست نیاید فرایند مصاحبه ادامه می‌یابد. بر همین اساس جامعه آماری این پژوهش، شامل بخشی از مسئولین، مقامات لشگری و کشوری، مدیران و کارشناسان به تعداد ۳۰ نفر متخصص در موضوع پژوهش می‌باشند. این افراد در مورد جنگ شناختی دارای سوابق علمی و اجرایی هستند و به‌عنوان صاحب‌نظران حوزه جنگ شناختی محسوب می‌شوند. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه ساختاریافته است. پایایی ابزار پژوهش به کمک ابزارهای چندگانه الف(ارزیابی یافته‌های کیفی، ب) تکنیک سه سویه سازی (ترکیب و تلفیق)، ج) پایایی در مصاحبه، پایایی کدگذاری مصاحبه‌ها بررسی شد. نتایج پژوهش نشان داد که راهکارهای آینده‌پژوهانه جنگ شناختی شامل ماهیت جنگ شناختی با ۸ مضمون سازمان‌دهنده، ابزارهای جنگ شناختی با ۵ مضمون سازمان‌دهنده، ساختار جنگ شناختی با ۷ مضمون سازمان‌دهنده، کارکردهای جنگ شناختی با ۵ مضمون سازمان‌دهنده، روندهای آتی جنگ شناختی با ۶ مضمون سازمان‌دهنده، راهکارهای سلبی با ۶ مضمون سازمان‌دهنده و راهکارهای ایجابی با ۸ مضمون سازمان‌دهنده می‌باشد. نتیجه کلی اینکه با توجه به ماهیت جنگ شناختی که تأثیرگذاری بر افکار یا مهندسی افکار به‌صورت نامحسوس و مستمر می‌باشد، شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های کاربردی آن که توسط دشمنان ایران اسلامی و در رأس آن آمریکا به‌کاربرده می‌شود، می‌تواند با یک رویکرد آینده‌پژوهانه تبیین‌گری و روشن‌گری لازم را برای اتخاذ رویکرد مقابله‌ای مناسب ایجاد نماید.

واژگان کلیدی:

جنگ شناختی، ابزارها و ساختارها، روندهای آتی، راهکارهای سلبی، راهکارهای ایجابی

^۱ کارشناس ارشد مطالعات دفاعی استراتژیک، دانشگاه جامع امام حسین، تهران، ایران (نویسنده مسئول) saadatmand@cuir.ac.ir

^۲ گروه مدیریت، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی بروجرد، ایران Mo.taheri1351@iau.ac.ir

^۳ دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران piri@cuir.ac.ir

^۴ استادیار گروه حکمرانی اسلامی، دانشگاه جامع انقلاب اسلامی، تهران، ایران ghadami@cuir.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسأله

۱-۱- مقدمه موضوع

بشر در طول تاریخ، درگیر انواع جنگ‌ها و نزاع‌های نرم و سخت و جنگ‌های قومی و قبیله‌های بوده و هست. امروز قدرت‌ها در تلاش‌اند با استفاده از جنگ شناختی با یکدیگر مبارزه کنند بدون اینکه ردپایی از خود در صحنه بر جای گذارند. در سال‌های اخیر اهمیت پرداختن به علوم شناختی روزبه‌روز در حال افزایش است و این حوزه دانشی با ذهن و تفکر به برون آمده از مغز ارتباط دارد. علوم شناختی جزء لاینفک زندگی ماست، زیرا ماهیت انسان به شناخت او بستگی دارد و انسانیت ما در گرو تفکرمان (جوانی، ۱۴۰۱ ص ۱۰). در خصوص اهمیت این مهم مقام معظم رهبری اشاره می‌کنند که: تسلط بر مغزها برای دشمن خیلی باارزش‌تر از تسلط بر سرزمین‌ها است. اگر مغز یک ملتی را توانستند تصرف کنند، آن ملت سرزمین خودش را دودستی به دشمن تقدیم می‌کند. مغزها را باید حفظ کرد (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با بسیجیان ۱۴۰۱/۹/۵).

نکته مهمی که در اینجا باید به آن اشاره کرد این است که ناتو در سال ۲۰۲۰، پنج حوزه جنگی زمین، هوا، دریا، فضا و فضای سایبری را به رسمیت شناخت. الان بحثی جدیدی به نام جنگ شناختی ایجاد شده است؛ یعنی ذهن انسان‌ها به میدان نبرد تبدیل می‌شود. رهبر انقلاب جنگ شناختی را با عبارت و موضوع دیگری مطرح می‌کنند. ایشان می‌فرمایند: «این را من از روی اطلاع عرض می‌کنم که امروز انبوهی از رسانه‌ها با هزاران متخصص در کارند؛ برای چه؟ برای اینکه در نظام جمهوری اسلامی افکار و مذاق‌ها را برگردانند، ایمان و باورها را تضعیف و تخریب کنند ... خب ما از خودمان سؤال کنیم که ما در این جهادی که وجود دارد، در این جنگ بی‌امانی که بین اسلام و کفر، بین حق و باطل، بین روایت دروغ و حقیقت وجود دارد، کجای این جبهه قرار و حضور داریم؟» (بیانات مقام معظم رهبری برگرفته از سایت ایگنا ۱۴۰۰/۱۱/۰۳).

۱-۲- ضرورت موضوع

مقام معظم رهبری در باب اهمیت جنگ می‌فرمایند: امروز جنگ‌های دنیا جنگ‌های ترکیبی است. جنگ سخت و جنگ نرم و جنگ فکری و جنگ فرهنگی و جنگ با سلاح‌های گوناگون و جنگ شناختی و امثال این‌ها با همدیگر مایه تهاجم به یک ملت یا یک کشور است. بازی‌های جنگ بایستی بتواند همه این لایه‌های را با شیوه‌های نو، با شیوه‌های روزآمد، ان‌شاءالله تأمین کند (بیانات مقام معظم رهبری در مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری ۱۴۰۱/۰۷/۱۱).

جمهوری اسلامی ایران به دلیل قرارگیری در منطقه‌ای با جغرافیایی خاص و بااهمیت و بهره‌مندی از منابع سرشار طبیعی همیشه متوجه تهدیدات و دست‌درازی‌هایی از سوی کشورهای دارای قدرت فرامنطقه‌ای و از سوی کشورهای نزدیک و همسایه بوده است. برخی دولت‌های دست‌نشانده برای پیاده‌سازی سیاست دنیای غرب نقش کشور رقیب جمهوری اسلامی ایران را در منطقه بازی کرده و به نظر می‌رسد این تهدیدات ضرورت دارد و اورژانسی^۱ است. موضوع دشمنی کشورهای دیگر جمهوری اسلامی نیست بلکه هدف ایران است و مطلوب دشمن، تکه‌تکه کردن ایران است تا تأثیر کمتری در منطقه داشته باشد.

در نتیجه موضوع راهکارهای آینده‌پژوهانه مقابله با جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران با توضیحاتی که ارائه شد خصوصاً در مقطع کنونی تهدیدی خطرناک است و توجه به این مهم در حال حاضر بسیار ضروری است.

در برهه کنونی که کشور ما وارد گام دوم انقلاب شده است قطعاً می‌تواند حساسیت زمانی را بالا ببرد. مذاکرات جمهوری اسلامی ایران با دیگر کشورها در موضوعات مختلف از جمله برجام، قرارداد راهبردی با کشور چین، معاملات کشورهای ایران و روسیه با ارز رسمی و غیر دلاری، عضویت در سازمان همکاری‌های شانگهای^۲، شرکت در اجلاس سیکا^۳ موفقیت‌های هسته‌ای و دانش‌بنیان و... طبق تجربیات گذشته که بارها تجربه‌شده دشمن در مواقع خاص و مهم در مقابل پیشرفت کشور در تمامی موضوعات علی‌الخصوص در شرایطی که دولت انقلابی و مردمی در حال خدمت می‌باشد که شعارش خدمت به مردم و دفاع از ارزش‌های انقلاب است و به دلیل ایستادگی و مقاومت دولت انقلابی موفقیت‌های ارزشمندی به دست آورده است. بسیار زمان حساسی است و دشمن با یک اقدام شناختی می‌تواند باعث برهم زدن آرامش اجتماعی و عقب‌ماندگی کشور گردد.

رهبر معظم انقلاب پس از فتنه ۱۳۸۸ فرمودند این وقایع به کشور لگد زد و باعث عقب‌ماندگی زیادی در آن زمان حساس شد. عدم توجه به موضوع حاضر باعث ایجاد بی‌ثباتی و هرج‌ومرج و آشوب در نظام فکری در حوزه‌های فکری، فرهنگی و اقتصادی جامعه می‌شود.

^۱ emergency

^۲ Shanghai Cooperation Organization

^۳ Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia

شامل اعضای ثابت، اعضای ناظر و سازمان‌های ناظر است. در حال حاضر ۲۴ عضو دارد. ۹ کشور و ۴ سازمان ناظر دارد. شامل سازمان‌های بین‌المللی مثل سازمان ملل متحد، سازمان امنیت و همکاری اروپا، اتحادیه عرب. کشورهای مالزی، ویتنام، اندونزی، ژاپن، اوکراین و آمریکا نیز از جمله ناظران هستند.

جامعه قطبی شده بسیار سخت متحد و منسجم و در برابر ناملایمتهای و تهاجم دشمن بسیار سریع از هم باز و گسسته خواهد شد.

و جامعه گسسته و رها در مواقع تهدید و بروز دشواریها، همگرایی نخواهد داشت (بیانات مقام معظم رهبری در روز ولادت امام رضا (ع) در شهر مقدس قم در تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۸). عدم توجه به پژوهش حاضر باعث ایجاد بی ثباتی، هرج و مرج، آشوب و آشفتگی نظام فکری در حوزههای مختلف خواهد شد که به دنبال آن دستاندازی دشمن به اذهان عموم جامعه و هدایت آنها در راستای منافع بیگانگان و جلوگیری از تحقق منافع ملی را در بر خواهد داشت.

ایجاد پیامدهای نامطلوب در حوزههای فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، امنیتی و نظامی باعث قطبی شدن جامعه خواهد شد.

جامعه‌ای که قطبی و چندپاره شده بسیار مشکل متحد و منسجم می‌شود و در برابر ناملایمتهای و تهاجم دشمن آسیب‌پذیر و از هم گسسته خواهد شد؛ و این‌گونه جوامع در مواقع تهدیدات خارجی و بروز دشواریها همگرایی بسیار کمی خواهند داشت.

۱-۳- اهمیت موضوع

انجام این پژوهش از بعد نظری و عملی دارای اهمیت می‌باشد: در اهمیت پژوهش حاضر از باب نظری همین نکته بس است که مقام معظم رهبری که سیاست‌های کلی نظام را مشخص می‌کنند و فرماندهی نیروهای مسلح را در اختیار دارند، تأکید همیشگی داشته‌اند که جنگ نظامی و سخت رخ نخواهد داد اما در فضای مجازی شبانه‌روز در معرض بمباران دشمن قرار داریم و هزاران رسانه کشور را بمباران رسانه‌ای می‌کنند. دشمن متوجه شده است که می‌تواند روی ذهن مردم تأثیر بگذارد همان‌گونه که در اغتشاشات مهرماه ۱۴۰۱ این موضوع اتفاق افتاد.

هر اتفاقی و هر کنش اجتماعی به دنبال انگیزه و لندیشه‌هایی اتفاق می‌افتد و اگر آن اندیشه انحرافی باشد رفتار هم‌انحرافی خواهد بود. اگر اندیشه صحیح و مثبت باشد رفتار اجتماعی نیز مثبت و صحیح خواهد بود. دشمن به صورت شبانه‌روزی به دنبال جنگ نرم و تغییر ذهن و افکار عمومی جامعه خواهد بود تا به دست خود مردم اغتشاش و ناامنی را ایجاد نماید.

کشور جمهوری اسلامی ایران که همواره یکی از اصلی‌ترین هدف‌های این جنگ می‌باشد از رقبای خود بسیار عقب‌تر است و باید از تجربیات کشورهای غربی و خصوصاً ایالات متحده آمریکا در این زمینه بهره برد. در اهمیت پژوهش حاضر می‌توان به موارد زیر اشاره نمود.

- خنثی نمودن فعالیت‌ها و برنامه‌های نظام استکباری در قلمرو شناختی

- جلوگیری از هدایت افکار داخلی توسط بیگانگان

- پیشگیری از بروز اغتشاشات و ناآرامی‌های اجتماعی

از **باب عملی** در دستگاه‌های کشوری و لشگری مانند سپاه پاسداران، نیروی مقاومت بسیج، قرارگاه ثارالله، نیروی انتظامی، سازمان صداوسیما وزارت ارشاد، سازمان تبلیغات اسلامی کاربرد دارد و باید به آن توجه جدی شود. با ایجاد سؤال، بیان مصداق‌ها و تبیین جنگ‌های شناختی می‌توان ذهن مردم را نسبت به این‌گونه اقدامات حساس و از آن بهره‌برداری نمود. یکی از موضوعات مهم این است که مشکلات و دغدغه‌ها از زبان خودی و قبل از آنکه در رسانه‌های معاند به آن پرداخته شود بیان گردد.

۱-۴- مساله اصلی

جنگ‌ها در ابتدا سنتی بودند، در چهار قلمرو شامل زمین، هوا، دریا، فضا و به تدریج فضای جنگ از قلمروی فیزیکی وارد فضای سایبر شد. فضای سایبری به‌عنوان قلمروی پنجم و در حال حاضر جنگ شناختی به‌عنوان قلمروی ششم مطرح شده است. جنگ شناختی، جنگی خزنده و خاموش^۱ است و به همین دلیل جنگی موزیانه و مرموز است و به‌واسطه آستانه تحریک بالا، مردم متوجه حضور در این جنگ خانمان‌سوز نخواهند شد و فضای سایبری به‌عنوان پیش‌نیاز این جنگ شناخته می‌شود.

یکی از بسترهای جنگ شناختی فضای سایبر برای رسیدن به ذهن مخاطب است. به‌عنوان نمونه، در قضایای فتنه سال ۱۳۸۸ به دستور وزیر خارجه ایالات متحده خانم هیلاری کلینتون^۲، تعمیرات نرم‌افزار توئیتر علی‌رغم اطلاع‌رسانی قبلی به دلیل آنچه حساسیت زمانی جهت حمایت از جریان برانداز و اغتشاشات در ایران خوانده شده به زمان دیگری موکول شد تا از ابزار فضای مجازی حداکثر بهره‌برداری در فشار به انقلاب اسلامی استفاده شود. یکی دیگر از ابزارهای جنگ شناختی محتوای است که بر بستر فضای سایبری سوار می‌شود تا وارد ذهن مخاطب شود. در این پژوهش سعی می‌شود ابعاد و زوایای مختلف این جنگ بررسی و به راهکارهای مقابله با آن پرداخته شود. با توجه به پیش‌بینی‌های انجام‌گرفته توسط اندیشمندان تا سال ۲۰۲۵ تغییرات شگرفی در زمینه فضای

^۱ silent war

^۲ Hillary Rodham Clinton

مجازی و زیرساخت‌های رسانه‌های دیجیتال رخ خواهد داد و ایران با توجه به موقعیت، استقلال و جذابیت‌های متعدد یکی از کانون‌های جنگ‌های شناختی خواهد بود. اگر توجهی به پژوهش حاضر نشود مانند این است که کورکورانه در مقابل دشمن می‌جنگیم و متوجه ضرباتی که از سوی دشمن وارد می‌شود نمی‌شویم. به دلیل اینکه این جنگ در زیر آستانه تحریک می‌باشد و از پیامدهای آن می‌توان به نافرمانی‌های مدنی، اغتشاشات شهری و مشکلات امنیتی اشاره کرد. مراکز بسیار زیادی به فرماندهی غرب در جنگ علیه جمهوری اسلامی ایران شرکت دارند که از آن جمله به مرکز اعتدال و مرکز آلبانی که از مسیبان ناآرامی‌های سال ۱۳۹۸ و ۱۴۰۱ نیز بوده‌اند، اشاره می‌شود. اگر به پژوهش حاضر توجه شود می‌توان هوشمندانه مقابل جنگ شناختی پدافند کرد، از منافع ملی صیانت نمود و آستانه تحریک مردم را اصلاح و قدرت شناخت و سواد رسانه‌ای جامعه را بالا برد تا مردم در مقابل این جنگ مصونیت پیدا کنند. نگاه این پژوهش صرفاً به وضعیت موجود نیست و تلاش می‌شود دورنمای این جنگ را برای کشور ترسیم کرد. در نتیجه دغدغه این پژوهش بررسی راهکارهای آینده‌پژوهانه مقابله با جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران هست.

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

۲-۱- ادبیات نظری (چارچوب نظری، مبانی نظری، نظریه‌ها و...)

۲-۱-۱- مقدمه

هر ملتی که امروز در زمینه‌ی این دانش‌های جدید - که حالا این علوم شناختی و فناوری‌های مرتبط با علوم شناختی (اگر چیزهای جدید دیگر نیابند)؛ مثلاً بیست سی سال است که این‌ها وارد میدان دانش و علم و دانشگاه و پژوهشگاه شده‌اند - عقب بیفتد، سرنوشتش، سرنوشت آن ملت‌هایی است که در آغاز انقلاب صنعتی عقب افتادند و سرنوشتشان شد استعمار زدگی، شد زیردست بودن، شد فقیر ماندن، شد دلیل شدن و... (بیانات در دیدار مسئولان و محققان ستاد توسعه علوم شناختی ۱۳۹۷/۱۱/۰۳).

۲-۱-۲- ساختار و سازمان جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران (مراکز شناختی اعتدال و

آلبانی)

۲-۱-۲-۱- ساختار و سازمان جنگ شناختی

فناوری‌ها و پتانسیل‌های جنگ که با سرعت زیاد رشد می‌کنند را می‌توان به شکل یک زنجیره تاریخی نگاه کرد. در ابتدای این زنجیره جنگ‌های قبیله‌ای دوران پارینه‌سنگی قرار دارد. در آن جنگ‌ها سلاح غالب، سنگ و چماق بود و در نتیجه تلفات جانی کمی به دنبال

داشت. در سوی دیگر این زنجیره جنگ اتمی قرار دارد؛ جنگی که می‌تواند انقراض نسل بشر را به همراه داشته باشد. در ضلع دیگر جنگی است که به صورت خاموش تمام زوایای زندگی انسان را در بر گرفته است (عین القضاتی، ۱۳۹۹).

منافقین یک راهبرد دارند و می‌گویند؛ برای «کفرپیشگی» باید از وادی «خیانت‌پیشگی» عبور کرد. این راهبرد «اعلامی» نیست، «اعمالی» است! (هاشمی، ۱۳۸۴). دشمن با استفاده از تمام امکانات خود جنگ شناختی و تمدنی را علیه ملت ما به کار گرفته و همه ۸۰ میلیون جمعیت ما را هدف قرار داده است (سردار رشید، ۱۴۰۰).

یکی از راهبرد قدرتهای غربی نابودسازی فرهنگ دیگر ملت‌های جهان است مفهوم اصلی دهکده جهانی الگوسازی فرهنگ آمریکایی در ازای از بین رفتن دیگر فرهنگ‌هاست. ترویج فرهنگ آمریکایی دنباله‌اش سلطه آمریکا بر دیگر ملت‌های جهان است. سطحی از سازمان یا ساختار که مأموریت و تصمیم‌های کلان توسط آن تدوین و تبیین می‌شود و بیشتر تعامل‌های اساسی به این سطح از ساختار مربوط می‌شود. به این ساختار ستاد یا شورای راهبردی گفته می‌شود (ظریف منش، ۱۳۹۲).

مقابله با جنگ شناختی، نیازمند حضور همه نهادها و سازمان‌ها مرتبط و کلیدی کشور در ساختار راهبردی برای ایجاد سامانه ضد جنگ رصد صحنه جنگ شناختی و مدیریت راهبردی آن و هدایت و هماهنگی عملیات مقابله با جنگ شناختی است (تولایی، ۱۳۹۲).

فرهنگ یک جامعه، یعنی تمامیت باورها و ارزش‌های آن جامعه و همچنین آداب و رسوم برآمده از آن باورها و ارزش‌ها، چیزی که باعث تثبیت و انسجام این باورها و ارزش‌ها در جامعه می‌شود، خانواده است. استعمارگران با درک و شناخت دقیق این موضوع، به خوبی دریافته‌اند که امروزه آنچه باعث شده حکومت اسلامی ایران استحکام داشته باشد و در طول زمان نیز گسترش بیشتری یابد، انسجام خانواده است که مرکز ثقل فرهنگ اسلامی است. آنان چاره‌ای ندارند که برای از بین بردن فرهنگ اسلامی بر حریم، خانواده هجوم برند؛ بنابراین با در اختیار گرفتن گول‌های رسانه‌ای، به دنبال بلعیدن ارزش‌ها و باورهای فرهنگی جامعه اسلامی هستند. آن‌ها برای نیل به این امر، بیشترین تمرکز خود را روی خانواده گذاشته‌اند و با استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای و اینترنتی و پخش فیلم‌های مستهجن، کانون خانواده را آماج حملات خود قرار داده‌اند. آنان با شناسایی دقیق کارکردها و نقش خانواده در پیشبرد فرهنگ اسلامی، سعی دارند از راه‌های مختلف این کارکردها را از میان برده و خراب کنند (بنیانی، ۱۳۹۵).

با استفاده از فضای سایبری مسیر رسیدن به ذهن مخاطب میسر و محتوای مطبوع توسط رسانه‌ها به مقصد و هدف یعنی مردم خواهد رسید. فناوری اطلاعات فرصت‌هایی بسیاری

را پیش روی بشر قرار داده است اما از طرف دیگر تهدیدات فراوانی را نیز به وجود آورده است. از جمله این تهدیدات حملات سایبری و اطلاعاتی به زیرساخت‌های کشور است. از طرف دیگر با مطالعه جنگ‌های امروزه، مشاهده می‌شود جنگ سایبری، رویکردهای عملی و نظری مبتنی بر جنگ را تغییر داده است. به عبارت دیگر تنها هدف جنگ‌های سایبری، گسترش خشونت فیزیکی نیست و استراتژی‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی و ایدئولوژیکی گوناگونی به منظور بهره‌برداری از منابع اطلاعاتی کشورها شکل گرفته است. امروزه با توجه به گسترش تهدیدها و خطرات ناشی از شکل‌گیری جنگ سایبری و ترور روانی، حریم خصوصی و آزادی انسان‌ها به خطر افتاده است؛ و این جنگ خود ابزاری برای جنگ شناختی که نسل ششم جنگ‌هاست می‌باشد (خزایی، ۱۳۹۵).

۲-۱-۲-۲-۲- مراکز آفند شناختی علیه کشور در دنیا

در حال حاضر تعداد مراکزی که به‌صورت شبانه‌روزی در حال فعالیت علیه ایران هستند مشخص نیست. در این پژوهش دو مرکز شناخته‌شده جنگ شناختی علیه کشورمان را بررسی می‌کنیم که به‌صورت شبانه‌روزی و با کمک کشورهای غربی و بودجه کشورهای مرتجع منطقه تغذیه می‌شوند.

مرکز اعتدال: مرکز اعتدال در عربستان سعودی با نام مرکز جهانی مبارزه با افراط‌گرایی^۱ فعال است. محل فعالیت این مرکز واقع در شهر ریاض عربستان است و به‌ظاهر در پوشش مرکز جهانی مقابله با افراطی‌گری ایدئولوژیکی فعالیت می‌کند. این مرکز در ۲۱ مه سال ۲۰۱۷ با توافق میان ملک سلمان بن عبدالعزيز^۲ و رئیس‌جمهوری وقت آمریکا دونالد ترامپ^۳ افتتاح شد. هرچند این مرکز در ریاض^۴ فعال است، اما مدیریت آن به‌صورت جهانی صورت می‌گیرد و ۱۲ مدیر متشکل از سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی آن را مدیریت می‌کنند. هر ۵ سال یک‌بار اعضا و مدیران مرکز اعتدال انتخاب می‌شوند.

اهداف اعلامی این مرکز مقابله فعال و پیش‌کنشی^۵ با ایدئولوژی افراطی‌گری در همکاری با سازمان‌ها و نهادهای دولتی است. از دیگر اهداف این مرکز مشاهده و شناسایی گروه‌های فعال ایدئولوژیک^۶ و عقاید و آراء آن‌ها است و تلاش بر این است تا فعالیت آن‌ها به‌موجب

1 World Center for Combating Extremism

2 King Salman bin Abdul Aziz

3 Donald Trump

4 Riyadh

5 prevention

6 Ideological

جنگ شناختی کنترل و هدایت شود. مدیران این مرکز مدعی هستند که در ۳ حوزه فن‌آوری اطلاعات، تحلیل و داده‌کاوی^۱ فعالیت می‌کنند. یکی از مهم‌ترین فعالیت این مرکز، تولید هشتم‌ها و انتشار پیام‌های داغ^۲ در توئیتر^۳ است. این مرکز بازوی اصلی کشورهای منطقه و فرامنطقه در مقابله با محور مقاومت است. فعالیت این مرکز بیشتر جنبه عملیات شناختی و در ماهیت امنیتی است. سعود القحطانی^۴ عنصر امنیتی آل سعود نقش فعالی در این مرکز ایفا می‌کند. شرکت‌های فیس‌بوک، توئیتر و گوگل حملات‌های گسترده‌ای از فعالیت این مرکز به عمل می‌آورند. توسعه گفتمان سلفی^۵ و وهابی^۶ در پوشش اعتدال‌گرایی از اهم فعالیت‌های این مرکز است. این مرکز در ذیل سند راهبردی موسوم به اصلاحات بن سلمان فعالیت می‌کند و به فعالیت‌های خود پوشش فرهنگی داده است. مرکز اعتدال روابط عمومی گسترده‌ای در سطح نظام بین‌الملل دارد و حدود ۱۰۰ هیأت‌بازدیدکننده از ۳۰ کشور از آن بازدید داشته‌اند و در طول عمر اندک خود دفاتری را به‌عنوان نمایندگی در اروپا، آمریکای شمالی، آسیا و آفریقا تأسیس کرده است و با انجمن‌های دینی و مؤسسات خیریه وارد همکاری شده است و بانک اطلاعاتی خود را گسترش داده است. یکی دیگر از وظایف این مرکز جمع‌آوری اطلاعات برای نهادهای امنیتی پیرامون شخصیت‌ها و بیوگرافی آن‌هاست. مستندات و اسناد گروه‌های فعال همسو و غیرهمسو مانند اخوان المسلمین، حماس، حزب الله، حوثی‌ها، عصائب اهل حق، جبهه النصره، سازمان بدر و شاخه‌های سیاسی دیگر گروه‌ها تحلیل‌گرایی‌های فکری افرادی که در توئیتر و شبکه‌های اجتماعی فعالیت می‌کنند، یکی دیگر از وظایف این مرکز است. راهبرد اغتشاشات خیابانی و تشویق اوباش به تخریب اموال عمومی در لبنان، عراق و ایران در سال‌های ۱۳۹۷ و نیز ۱۳۹۸ از جمله سوابق عملیاتی این مرکز است (لیبکی^۷، ۲۰۱۷).

1 Data analysis

2 Hot

3 Twitter

۴ - مشاور سابق دربار سعودی و اهل عربستان است. او مشاور حقوقی ملک عبدالله و مشاور رسانه‌ای شاهزاده محمد بن سلمان بود اما پس از قضیه قتل جمال خاشقجی در سال ۲۰۱۸ از این سمت اخراج شد. عنوان رسمی سمت او «ناظر کل مرکز دروس و امور رسانه‌ای» بود گفته می‌شود او شاهد قتل خاشقجی به‌صورت زنده از طریق اسکایپ بوده است.

۵ - از نظر سلفی‌ها سلف عبارت است از افرادی که در سه قرن اول اسلام زندگی می‌کردند.

۶ - وهابیت نام فرقه‌ای است که محمد بن عبدالوهاب (م ۱۲۰۶ ق) بنیان نهاد. وهابیان با ادعای پیروی از سلف خود را سلفیه می‌نامند آن‌ها با اعتقاد به اینکه مفهوم توحید در بین مسلمانان با شرک آمیخته شده، آن‌ها را دعوت به بازگشت بر سر عقاید اسلامی پیشینیان می‌نمایند؛ و مخالفین از مسلمانان را غالباً کافر یا مشرک می‌دانند.

7 Libicki, 2017

اهداف راهبردی پیش‌بینی‌شده در این مرکز عمدتاً بر عملیات روانی علیه گروه‌های غیر هم‌سو و توان‌بخشی گروه‌های هم‌سو در راستای ترویج افکار و عقاید مدنظر کشورهای غربی تمرکز داشته و به نهادهای بین‌المللی برای وادارسازی آنان به اقدام علیه گروه‌های مخالف نظام جمهوری اسلامی ایران فشار وارد می‌کنند. (نورعلی وند، ۱۳۹۶)

ازجمله مهم‌ترین عملیات‌های مرکز اعتدال از ابتدای تأسیس تاکنون راهبری مجازی اغتشاشات خیابانی و تخریب اعتماد عمومی به نظام‌های حاکم در لبنان، عراق و ایران در سال‌های ۹۷ و ۹۸ بوده که در بستر شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان بازوی کمکی رسانه‌های اصلی جریان ضد مقاومت به ایفای نقش پرداخته است. به دلیل سابقه سیاه رژیم سعودی در تأسیس و راهبری گروه‌های افراطی با تفکرات تکفیری، مرکز اعتدال ذیل سند راهبردی موسوم به اصلاحات بن‌سلمان^۱، مأموریت ویژه‌ای نیز در خصوص تطهیر این رژیم دارد لذا عموم فعالیت‌های تخریبی این مرکز با پوشش فعالیت‌های فرهنگی به‌ظاهر اعتدال‌گرا انجام می‌شود. (خلیلی، ۱۳۹۶)

مرکز اعتدال همچنین رصد عمده فعالیت‌های نهادهای بین‌المللی مانند مرکز مشارکت جهانی^۲، گروه کار اجرایی ضدتروریسم^۳، مرکز جهانی همکاری‌های امنیتی^۴، سازمان امنیت و همکاری اروپا^۵ و شبکه آگاهی‌بخشی درباره تندروی^۶ را مستمراً در دستور کار خود دارد. توپخانه این مرکز به‌عنوان مرکز آفندی جنگ شناختی به صوت شبانه‌روزی در حال کار علیه نظام جمهوری اسلامی ایران است اما در داخل کشور نه تنها مرکزی برای آفند وجود ندارد بلکه مرکز پدافند این تهدید هم به‌صورت فعال وجود ندارد و تصور درستی هم از تهدیدات این حوزه در مقابله با مراکزی که تعدادشان مشخص نیست وجود ندارد و درنهایت این ذهن مردم ایران است که به‌صورت شبانه‌روزی به‌عنوان سیبل این جنگ در حال آسیب دیدن و تخریب است. (نورعلی وند، ۱۳۹۶)

۱ - "محمد بن سلمان" بن عبدالعزیز آل سعود فرزند ملک سلمان پادشاه کنونی عربستان سعودی و فهد بن فلاح بن سلطان بن حثلین است. جد مادری وی نیز راکان بن حثلین شیخ قبیله عجمان بوده است. محمد بن سلمان در سال ۲۰۰۸ با ساره بنت مشهور بن عبدالعزیز آل سعود ازدواج کرد و اکنون ولیعهد عربستان سعودی است.

2 GEC Center for Global Participation

3 CTIF Executive work against terrorism

4 GLOBAL CENTER World Center for Security Cooperation

5 OSCE Organization for Security and Co-operation in Europe

6 RAN Extremism Awareness Network

نمونه‌ای از کارکردهای اقدامات مراکز اعتدال و آلبانی

نقش مرکز اعتدال در ناآرامی‌های ایران

در سال‌های اخیر، عربستان سعودی به‌عنوان یکی از کشورهای اثرگذار در منطقه‌ی جنوب غرب آسیا، در حوزه‌ی سایبری فعالیت‌های زیادی را آغاز کرده است؛ عربستان از این فضا برای تقابل با رقبای منطقه‌ای خود همانند جمهوری اسلامی ایران بهره‌ی فراوانی می‌برد. یکی از مهم‌ترین عرصه‌های این تقابل، اغتشاشات دی‌ماه ایران در سال ۱۳۹۶ بود که در آغاز ابعاد دخالت‌های فراملی در آن چندان روشن نبود؛ اما پس از گذشت اندکی، ابعاد دخالت سایر کشورها در این وقایع روشن شد.

تأکید بر واگرایی‌های قومی و منطقه‌ای، مقابله با کنشگری منطقه‌ای ایران، تخریب عملکرد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و تخریب نوع نظام حاکم در ایران، ناامیدی و شرایط بد اقتصادی محورهای اصلی دیپلماسی سایبری عربستان علیه جمهوری اسلامی ایران را تشکیل می‌دهد.

نقش مرکز اعتدال در اغتشاشات کشور عراق

تظاهرات و تجمعاتی که در عراق طی پنج سال گذشته به امری عادی در بغداد تبدیل شده بود، در برخی مواقع و در آستانه اربعین حسینی که عراق میزبان میلیون‌ها زائر است به طرز مشکوکی گسترش می‌یافت. برخی جریان‌های سیاسی داخلی عراق با حمایت بعضی از قدرت‌های خارجی اعتراضات و تظاهرات‌های خیابانی را دامن می‌زنند به دلیل اینکه از سیاست خارجی عراق ناراضی‌اند و مطلوبشان این است که دولت عراق را مطیع خود سازند. شروع دعوت‌ها برای تظاهرات و اعتراض در شبکه‌های اجتماعی و در فضای مجازی عراق آغاز شد و عموم کسانی که در داخل عراق آغازگر دعوت‌های تند و تحریک‌آمیز بودند عموماً مرتبط با حزب بعث و مورد حمایت عربستان سعودی بودند (نورعلی و نند، ۱۳۹۶).

مرکز اعتدال با پخش خبرها و گزارش‌های تصویری و ویدئو سعی می‌کرد مردم را تهییج نماید و رخدادهای مربوط به اعتراضات عراق را بزرگ‌نمایی کنند و در کنار آن با ترویج آمارهای غیررسمی و حتی شایعات علیه دولت و نیروهای امنیتی آتش اغتشاشات را زنده نگهدارند. طبق آخرین بررسی‌ها ۷۹ درصد از پیام‌هایی که در توییتر درباره تظاهرات در عراق منتشر شده با هشتگ «#العراق_ینتفض» (عراق به پا می‌خیزد) مربوط به کاربرانی از عربستان سعودی مرکز اعتدال بوده است (اسدی، ۱۳۹۸).

مرکز آلبانی

این مرکز که زمانی محل استقرار آن در فاصله ۸۰ کیلومتری از مرزهای ایران در عراق بود تا فاصله ۳ هزار کیلومتری از مرزهای ایران در آلبانی عقب‌نشینی کرد تا از حریم امنیتی کشور فاصله بگیرد.

یگان سایبری یا همان اتاق کامپیوتر، پدیده جدیدی در گروهک منافقین نبود و پیش از آن در اشرف و لیبرتی^۱ هم وجود داشت، اما تا قبل از تغییر مأموریت‌های منافقین به سمت استفاده از فضای مجازی، فقط برای عده بسیار معدودی از سران و اعضای سازمان قابل دسترسی بود. این اتاق در آلبانی^۲ تحت عنوان یگان سایبری^۳ به یک‌باره به کارگیری بیش از ۱۲۰۰ نفر کاربر به‌عنوان اصلی‌ترین مأموریت سازمان در دستور کار قرار گرفت (خلیلی، ۱۳۹۶).

هویت‌های ساختگی عناصر نفاق

اولین گام عناصر منافقین برای فعالیت در شبکه‌های اجتماعی طراحی اکانت‌های فیک^۴ با هویت‌های ساختگی است. هر عضو بر اساس سرعت عمل و مهارتش، چندین اکانت ساختگی در شبکه‌های اجتماعی مختلف را هدایت می‌کند. این صفحات معمولاً با نام دختران و پسران جوان با علائم مربوط به جریان‌ات سلطنت‌طلبی یا حقوق بشری^۵ راه‌اندازی می‌شود.

درواقع سازمان منافقین با اطلاع از جایگاه منفورش در میان مردم ایران، از نام و پرچم خود استفاده نمی‌کند. آن‌ها با استفاده از علائم سلطنت‌طلبی یا حقوق بشری از قبیل حقوق زنان و حقوق کودکان یا هشتگ‌هایی نظیر نه به حجاب اجباری، باستان‌گرایی، نژاد آریایی و... در شبکه‌های اجتماعی حضور پیدا می‌کنند (خلیلی، ۱۳۹۶).

عضوگیری و انجام عملیات

یکی از مهم‌ترین مأموریت‌های منافقین در شبکه‌های اجتماعی عضوگیری^۶ است. آنچه اعضای منافقین در عمل به دنبال آن هستند، فریب جوانان و نوجوانان در شبکه‌های

۱ - پایگاهی نظامی در نزدیکی فرودگاه بغداد بود. این پایگاه به‌عنوان پادگان نظامی نیروهای آمریکایی پس از اشغال

عراق تا زمان تخلیه این کشور، مورداستفاده قرار می‌گرفت. Liberty

۲ - جمهوری آلبانی کشوری است در جنوب شرقی قاره اروپا. پایتخت این کشور تیرانا است. آلبانی کوچک‌ترین کشور بالکان است.

3 Cyber Unit
4 Fake account
5 human rights
6 membership

اجتماعی و سوءاستفاده از آن‌ها برای انجام اقدامات میدانی یا به قول منافقین عملیات^۱ است. هرچند عناصر سازمان یا همان سرپل‌ها در ارتباط با افراد فریب‌خورده به دنبال اقناع افراد برای مرحله به مرحله رادیکال‌تر شدن هستند، اما معمولاً افراد فریب‌خورده در مراحلی که از آن‌ها برای آتش زدن یا خرابکاری اموال عمومی درخواستی می‌شود، پا پس می‌کشند. تغییر اعتراضات به آشوب و درگیری

از گذشته منافقین به عنوان گروهکی اختلاف افکن و خرابکار شناخته شده است. گروهکی که به دلیل جایگاه منفورش در داخل کشور ایران به تنهایی توان طراحی صحنه درگیری و ناآرامی‌ها را نداشته و ندارد، اما در حوادث و ناآرامی‌ها به سرعت وارد عمل می‌شود به افزایش درگیری و تشنج کمک می‌کند (کریمی‌نیا، ۱۴۰۰).

یکی از مهم‌ترین مأموریت‌های این مرکز ورود به عرصه ناآرامی‌ها و اعتراضات تحت هر عنوانی و به هر دلیلی اعم از اقتصادی، اجتماعی و سیاسی شکل گرفته است. گاهی ممکن است اعتراضات و تجمعات اقتصادی و گاهی ممکن است حاصل یک اتفاق سیاسی باشد که بر اثر یک تحریک و یا یک اتفاق شکل گرفته است. در چنین شرایطی عناصر نفاق مأموریت دارند تا همه خود را برای تبدیل اعتراض به آشوب و درگیری به کار ببندند؛ مانند اتفاقاتی که در اواخر تابستان و اوایل مهرماه سال ۱۴۰۱ هم‌زمان با بازگشایی و شروع تحصیل دانشجویان و دانش‌آموزان اتفاق افتاد. (همان منبع)

رمز این عملیات مهسا امینی بود و تمام جریاناتی که در حال تدارک اغتشاش و ناآرامی بودند شرایط را مناسب دیده و با همه توان به میدان آمدند. در پی اتفاقی خانم مهسا امینی پس از انتقال به مقر آموزش گشت ارشاد شهر تهران دچار سکت مغزی می‌شود و از دنیا می‌رود این جریان حادثه‌ای بود که به راحتی می‌شد از آن بهره‌برداری نمود. احساسات مردم علی‌الخصوص خواص مانند چهره‌های ورزشی و بازیگران، توسط رسانه‌های بیگانه ملتهب و آشفته شد؛ و با جنگ شناختی نیروهای امنیتی و پلیس به عنوان چهره‌هایی منفور در جامعه معرفی شدند طوری که مردم در جامعه به نیروهای پلیس به دید دشمن نگاه می‌کردند. رسانه‌های اجتماعی بستر مناسبی برای انتقال این نفرت نسبت به نیروها امنیتی بود. به عنوان نمونه گفته می‌شد دخترانتان را خودتان به مدرسه برسানید زیرا در خیابان پلیس هست. با این جملات نیروهای امنیتی با عنوان دشمن معرفی می‌شدند. (همان منبع)

القای حس ناتوانی به جامعه

بخشی از اقدامات این مرکز در شبکه‌های اجتماعی در راستای خطوط کلی فعالیت رسانه‌های غربی است. سیاه‌نمایی اقدامات مسئولان نظام، القای حس ناامیدی و ناتوانی مدیران کشور و پمپاژ حس ناکامی و شکستی به جامعه مشغول‌اند. به‌عنوان مثال در مسئله امنیت که به لطف قدرت دفاعی و توان نظامی و اطلاعاتی، یکی از مقتدرترین کشورهای منطقه هستیم، با تبلیغات پرتعداد در شبکه‌های اجتماعی این قدرت یکی از دلایل ناامنی و دلیل بحران‌ها موجود جلوه داده می‌شود. به‌عبارت‌دیگر منافقین از ابزارهای عملیات روانی خود برای از بین بردن حس امنیت تلاش می‌کنند که در واقع یکی از شاخصه‌های از بین برنده آرامش روانی جامعه است (کریمی‌نیا، ۱۴۰۰).

بازی در پازل عملیات روانی غرب

خطوط عملیات روانی مرکز آلبانی در شبکه‌های اجتماعی به‌صورت روزانه از سوی سرکردگان در جلسات تحلیل و به‌عناصر یگان سایبری ابلاغ می‌شود. این خطوط عموماً در پازل عملیات روانی غرب و به‌خصوص رژیم آمریکا علیه جمهوری اسلامی بازی می‌کند. به‌طور کلی فعالیت منافقین در شبکه‌های اجتماعی بر اساس دستورالعمل‌های فریب‌ساز می‌گیرد و اعضای سازمان در آلبانی با کار اجباری شبانه‌روزی سعی می‌کنند کنش‌هایی هرچند محدود در ایران را رقم‌زده و در ازای آن به حامیان غربی خود گزارش عملکرد ارائه دهند؛ گزارش‌هایی که پایه حمایت‌های مالی از آن‌ها را تشکیل می‌دهد. این مرکز با ابزارهای نوین و رسانه‌های مجازی در فاصله چند هزار کیلومتری از مرزهای جمهوری اسلامی ایران در راستای اهداف دنیای غرب قدم برمی‌دارد (عبیری، ۱۳۹۸).

این مرکز مأموریت دارد با استفاده از فضای سایبر دوری مرکز از مرزهای جمهوری اسلامی ایران را جبران نماید. افزایش میانگین سنی اعضای مرکز به ۶۰ سال و ریزش نیرو موجب شده تا رویکرد این سازمان به سمت جنگ شناختی برود و عملیاتی مشابه با مرکز اعتدال را اجرا نماید. ساخت صفحات ساختگی و جعلی با هدف هدایت افکار عمومی به‌ویژه در آشوب‌های شهری در دستور کار این مرکز قرار دارد. استفاده از پوشش سلطنت‌طلبان نیز در هدایت جریان فکری جامعه هدف در بستر فضای سایبری یکی از ترفندهای مورد استفاده این مرکز است. هشتگ^۲ سازی با نام نژادپرستی و مقابله با هنجارهای اجتماعی و ارزش‌ها، القای ناامیدی، یأس و بی‌انگیزه‌سازی آن‌ها یکی از اقدامات این مرکز

1 action
2 Hashtag

است. از جمله فعالیت‌های دیگر این‌گونه مراکز در جنگ شناختی القای ترس به مسئولان و مردم کشور هم‌راستا با تهدیدهای نظامی دشمن مانند جابجایی بمب‌افکن‌ها و ناوهای اتمی است؛ مانند جابجایی بمب‌افکن‌های بی ۱۵۲ از آمریکا به پایگاه دیگوقارسیا و یا مانور هواپیماهای شکاری در منطقه خلیج‌فارس که به دنبال آن شائبه آغاز جنگ در رسانه‌های معاند منتشر شد تا بر اراده عمومی و مسئولان در تصمیمات و مذاکرات تأثیرگذاری نماید. شایان‌ذکر است هرچند این دو مرکز به عربستان و منافقین تعلق دارد، اما در اساس ابزار جنگ شناختی غرب است که از آستین این دو بازیگر درآمده است (لیبیکي ۲، ۲۰۱۷).

تحریف، اصلی‌ترین راهبرد در جنگ‌های شناختی است. در این جنگ با دوگانه‌سازی، شایعه و کتمان حقیقت با ذهن و قوه شناخت افراد بازی می‌کنند. طراحان جنگ شناختی با تحریف واقعیت، دروغ و زبان‌بازی بسیاری از ارزش‌های انسانی، عرفی، اخلاقی و الهی را زیر سؤال می‌برند.^۳

۲-۱-۳- مدل‌ها و کارکردهای جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران

۲-۱-۳-۱- مدل‌های جنگ شناختی

بشر از زمانی که به قدرت ذهن و توانایی کنترل آن پی برد، تلاش در همسو ساختن دیگران را با خود داشته و اگر به گذشته بشر توجه کنیم؛ پیامبران نیز کار شناختی انجام دادند و انسان‌ها را از مسیری که در آن قرار داشتند به مسیری جدید هدایت کردند (کیارش، ۱۳۹۹). در زمان‌های مختلف، هر رسانه‌ای کارکرد خاص خود را داشته و تحول یافته است. به مرور شکل جدیدی از همان اقدامات سنتی که در جهت هم سو کردن افراد در جوامع و حوزه‌های مختلف را داشته‌لند انجام می‌دهند. با توجه به این اتفاقات، عرصه جدیدی در امنیت ملی حکومت‌ها ایجاد شده است (عطاریه، ۱۳۹۶). نکته حائز اهمیت در رابطه با جنگ شناختی، منطقه خاکستری است که در واقع نقطه‌ای بین جنگ و صلح است. درگیری طولانی‌مدت، مشخص نبودن نقطه پیروزی، اهداف نهایی و پر ابهام از ویژگی‌های آن است. در منطقه خاکستری رقابت‌های سیاسی، اقتصادی، امنیتی و نظامی از حالت متعارف عبور و زیر آستانه جنگ قرار دارد نقطه خاکستری تاکتیک‌های مشخص مانند انکارپذیری دارد.

1 B52

2 Libicki

3 mshrgh.ir

الگوی پیاده‌نظام جنگ شناختی

الگوی پیاده‌نظام افراد در جنگ شناختی بر مبنای کلونی مورچه‌هاست. مورچه‌ها به تنهایی قدرتی ندارند. بینایی، شنوایی و قدرتی برای جابه‌جایی اجسام سنگین ندارند؛ اما بعد از اینکه در یکجا جمع شدند و تشکیل کلونی دادند می‌توانند اجسام سنگین را جابه‌جا کنند، می‌توانند دمای کلونی را تنظیم کنند. می‌توانند برای جابه‌جایی خودشان پل بسازند و جابه‌جا شوند. در اغتشاشات و ناآرامی‌ها از الگوی کلونی مورچه‌ها استفاده می‌شود. اغتشاشگران و معترضان به صورت تک‌تک قدرتی ندارند اما در کنار هم دارای قدرت مخرب و بالایی خواهند بود. همه با یک فکر^۱ یکی دیگر از روش‌های دشمن مدل اوپاشگری فوتبالی^۲ است.

تفاوت جنگ شناختی و عملیات‌های روانی:

در عملیات روانی به نتایج کوتاه‌مدت فکر می‌شود و تمرکز بر نتیجه و گرفتن اراده از طرف مقابل است؛ اما جنگ شناختی زمان‌بندی ندارد و قائل به نتیجه نیست و با استفاده از علوم متفاوت جهت رسیدن به اهداف ریل‌گذاری می‌شود به نتیجه خواهد رسید (فرید پور، ۱۴۰۰).

ساز و کار جنگ شناختی در ایالات متحده

از لحاظ تاریخی، ایالات متحده نمونه‌های متعددی از تیم‌ها و عملیات‌های موفق با محوریت شناختی دارد. به عنوان مثال می‌توان به یکی از عملیات‌های موفق آمریکا در کشور عراق به وسیله جنگ شناختی با ابزار رادیو تکریت اشاره کرد. این شبکه به صورت رایگان توسط رژیم آمریکا تأسیس شد و به صورت رایگان شروع به اطلاع‌رسانی و فعالیت نمود. این رادیو که در بین مردم محبوب شده بود به یک باره در قبل از حمله آمریکا به کشور عراق شروع به ایجاد ترس و القای شکست نمود و از حضور نیروی‌های آمریکایی در بین مردم به عنوان پیروزی یادکرد و هرگونه مبارزه با نیروهای آمریکایی را مساوی خیلنت به کشور معرفی می‌دانست. از دیگر تیم‌های جنگ شناختی رژیم آمریکا می‌توان از تیم‌های عملکردی کمپین سیسیلی. تیم‌های رزمی (تجسسی)، تیم‌های (انتشار) و تیم‌های پایگاه (دائمی)^۳ نام برد.

عبارت (MORALE OPERATIONS) در اسناد اطلاعاتی ایالات متحده آمریکا شامل برخی اقدامات براندازی غیر فیزیکی برای ایجاد سردرگمی، تفرقه و تضعیف روحیه دیگر

1 all in one mind

2 swarming

3 Sam Konen Cadet United States Military Academy, West Point (NY, USA)

کشورها استفاده می‌شود. اتحاد سیاسی دشمن از طریق هر وسیله‌ای در داخل کشورهای دشمن و کشورهای تحت اشغال یا تحت کنترل دشمن از پایگاه‌های داخل کشورهای دیگر، از جمله مناطق بی‌طرف، علیه دشمن مؤثرتر است. بخش بعدی هماهنگی تأثیرات شناختی در تمامی سطوح برنامه‌ریزی می‌باشد. عملیات شناختی زمانی بیشترین تأثیر را خواهد داشت که به‌عنوان بخشی از کمپین‌های مشترک برنامه‌ریزی و توسط سرویس‌های زیرزمینی انجام شود و با ارتش واقعی یا برنامه‌ریزی شده ادغام شود مانند (عملیات و راهبرد متفقین، ۱۹۴۳).

جنگ ترکیبی

جنگ ترکیبی، دارای شاخه‌های مدرن و کارآمدی است که از هر نوع جنگ فیزیکی کاربرد و کارایی بیشتری دارد. جنگ ترکیبی شامل ۸ نوع جنگ در ۸ عرصه شامل عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، دیپلماتیک، امنیتی، شناختی و رسانه‌ای برای معتبر سازی تهدید نظامی است که اجزای هم‌افزای این جنگ را شکل می‌دهند. در این راستا، مهم‌ترین وجه جنگ ترکیبی را باید در عرصه شناختی و ادراک دانست که مبتنی بر ادراک سازی و ایجاد شناخت در مخاطب است. در این روش، دشمن افکار عمومی را برای رسیدن به اهدافی که دارد آماده و آن‌ها را مهیای همراهی با خود می‌نماید. با استفاده از این ترفند، می‌توان انقلاب‌های رنگی و مانند آن را با هزینه‌ای کمتر در جامعه هدف اجرایی کرد و آن را به سرانجام رساند. باید پذیرفت که غرب با کمک جنگ ادراکی و شناختی موفق شده و بسیاری از ضعف‌های خود را به لطف این عرصه پنهان کرده و با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای که در اختیار دارد باحالت تهاجمی به ملت‌های مستقل دنیا حمله کند ۲. یکی از پایه‌های اصلی برای پیروزی در جنگ شناختی و خنثی کردن اقدامات دشمن اقدام به‌موقع و سریع در برابر حوادث مختلف است تا بتوانیم با استفاده از سرعت عمل خود روایت‌های صحیح را به افکار عمومی ارائه کنیم و بتوانیم این جنگ را به نفع خود به پایان برسانیم. در اینجا رسانه‌ها نقش و بازوی اصلی را ایفا می‌کنند البته رسانه‌های مدرن و فضای مجازی مدنظر است. ما باید برای مقابله با جنگ شناختی به جنگ روایت‌ها

1 Campaign

۲- (حمیدرضا بوجاریان، کارشناس مسائل راهبردی. خبرگزاری فارس ۱۴۰۰/۱۱/۲۶ کد ۳۴۲۱۵۴)

اهتمام کنیم. تأکید رهبر معظم انقلاب بر جهاد تبیین را هم در همین راستا باید ارزیابی کرد (علیپور، ۱۴۰۰).

یکی از معانی ویژه جهاد تبیین این است که همه نیروهای انقلاب در حوزه جنگ روایت‌ها وارد عمل شوند و نگذارند روایت‌های اول در مورد مسائل مرتبط با موضوع انقلاب و اهداف آن از سوی رسانه‌ها و جریان‌های معاند و غربی ارائه شود. بخش مهمی از جنگ روایت‌ها مربوط به تاریخ و تاریخ‌نگاری و تحلیل‌های تاریخی است باید این موضوع را محدود به زمان خاصی نکرد چون با گذشت نسلی روبه‌رو هستیم و نسل‌های پیش رو در حال از راه رسیدن هستند و این نسل باید با وقایع تاریخی که در گذشته با آن روبه‌رو بودیم، آشنا شود. موضوع را باید در قالب همان جنگ ادراکی و تغییر مفاهیم مورد توجه قرارداد. اینکه چرا مردم از ابعاد جنگ ترکیبی اطلاع و شناخت کافی ندارند را باید در چند عامل جستجو کرد. شاید مهم‌ترین موضوع این باشد که برای تبیین وجوه جنگ ترکیبی دشمن گفتمانی در جامعه شکل نگرفته است تا مردم با این جنگ آشنا و اساتید این موضوع ابعاد این جنگ را تشریح نمایند. باید نقش و سهم نهادهای مختلف در مقابله با جنگ ترکیبی و تبیین موضوع به‌خوبی روشن شود. اگر بخواهیم در حوزه جنگ شناختی و ادراکی روایت‌های دست‌اول از حوادث و مسائل دیروز، امروز و فردای انقلاب را ارائه کنیم، نباید منتظر عملکرد مسئولان بمانیم چراکه عملکردها ضعیف است و اگر منتظر مسئولان بمانیم اتفاقی رخ نخواهد داد (میرزایی، ۱۴۰۱).

در جنگ اقتصادی تحریم‌ها و موضوع فشار حداکثری، در بحث فرهنگی موضوع تهاجم و یا شیبخون فرهنگی، در عرصه دیپلماتیک تلاش برای به انزوا کشاندن ایران، ماجرای فتنه ۸۸، آبان ۹۶ و ۹۸، شهریور ۱۴۰۱ از جمله این جنگ‌ها بود که شاهد بودیم. افکار عمومی در داخل با پشت پرده این اتفاقات کمتر آشنا هستند و از این رو، رسانه‌های رسمی و چهره‌ها باید ورود جدی‌تری به مسئله جنگ ترکیبی و معرفی ابعاد آن داشته باشند، نخبگان باید تلاش کنند تا در این عرصه به شکل دقیق برای افکار عمومی موضوع جنگ شناختی را تبیین و معرفی نمایند. مهم‌ترین هدف جنگ ترکیبی، تغییر محاسبات، ادراک و شناخت جامعه هدف است. دشمن می‌خواهد مناسبات و محاسبات مسئولان و خواص ما را به هم بریزد و جامعه را دچار اشتباه محاسباتی نماید (میرزایی، ۱۴۰۱).

۲-۱-۳-۲- کارکردهای جنگ شناختی:

جنگ شناختی محیطی پر ابهام و پیچیده است که باعث اتفاقات زیر خواهد شد. ایجاد تردید و شک، دودلی سیاه‌نمایی، بزرگ‌نمایی مشکلات در قلمرو ذهن انسان‌ها، نقش

آینده بسیار مبهم، ناامیدکننده، مایوس کننده، تیره‌وتار در ذهن بسته می‌شود. باعث شکاف ذهنی میان مردم، حاکمیت، قومیت‌ها، بین ارزش‌های جامعه، حاکمیت و ارزش‌های فردی می‌شود در به‌طور خلاصه در یک کلام باعث قطبی‌سازی^۱ جامعه خواهد شد. رسانه‌ها از پژوهشگران، تحلیلگران و روزنامه‌نگاران و انجمن‌های مختلف برای شکل‌دهی به این جنگ استفاده می‌کنند و بی‌شک جنگ شناختی مزیت استراتژیک^۲ و تاکتیکی^۳ بسیاری دارد که در این محیط و میدان پرابهام شکل گرفته است. اصول این جنگ نشئت‌گرفته از مغز انسان که آن را تبدیل به صحنه عمل می‌کند، این میدان از طریق رسانه‌ها به جریان می‌افتد و بعد از آن حملات شکل خواهد گرفت. از طرف دیگر وقتی در حوزه جنگ شناختی بحث می‌کنیم باید بدانیم کشورهای متعددی در این حوزه کار می‌کنند و یکی از اهداف آن‌ها از به‌کارگیری رسانه‌ها در محیط جنگ شناختی تحول عمیق در افکار و تغییر نگرش جامعه است (علیپور، ۱۴۰۰).

باید تأکید کنیم این رسانه‌های مدرن هستند که عامل برتری ساز برای بازیگران به شمار می‌آیند که توانسته‌اند در حوزه جنگ شناختی پیشرو باشند و آن را به گردش دریاورند. رسانه‌ها بر مغز جامعه از طریق مباحثی مثل جنگ سایبری، جنگ اطلاعاتی و جنگ رسانه‌ای تسلط پیدا می‌کنند. زمانی که به این جریان نگاه می‌کنیم می‌بینیم که باورهای اجتماعی جامعه زیر سؤال می‌رود و ناهنجاری‌ها بر هنجارها غالب می‌شوند و حریف دیدگاه خود را از این طریق حاکم و جنگ شناختی را پیاده‌سازی می‌کند. در عملیات روان‌شناختی سه محتوای سفید، سیاه و خاکستری مطرح است اما در جنگ شناختی صرفاً با منطقه خاکستری روبه‌رو هستیم. زمانی که اصول جنگ شناختی با دقت پیاده‌سازی شود حریف قدرت واکنش نخواهد داشت و غافلگیر می‌شود و درجایی که فکر می‌کند می‌تواند حریف روبرو را غافلگیر کند از صحنه جنگ حذف شده است (قربانی، ۱۴۰۰).

۲-۱-۳- عوامل و بازیگران جنگ شناختی

بازیگران جنگ شناختی در سه سطح قابل‌احصا هستند؛ اول نظام سلطه به سرکردگی آمریکا به‌عنوان کارگزار و سرمایه‌گذار اصلی، دوم معاندان نظام مانند سلطنت‌طلبان، منافقین، برخی کشورهای متخاصم منطقه‌ای به‌ویژه عربستان سعودی و... که از طرف نظام

1 Polarization

2 Strategic

3 Tactic

سلطه به آن‌ها مأموریت‌های نیابتی واگذار شده و به عبارتی، اجرای راهبردهای موردنظر نظام سلطه برای بن‌بست‌نمایی در ایران را بر عهده‌دارند. لایه‌ی سوم بازیگران جنگ شناختی که قاعده‌ی هرم آن محسوب می‌شود و یک جریان خزنده^۱ فکری - فرهنگی در برخی رسانه‌ها و مطبوعات کشور و همچنین در میان برخی دانشگاهیان و روشنفکران است که اصطلاحاً در راستای «بین‌المللی و یا جهانی کردن» ایران و در واقع، به‌منظور هماهنگ‌سازی روند^۲ها و سیاست‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی کشور با جریان‌های بین‌المللی تلاش می‌کنند و در این زمینه، حتی تطهیر رژیم شاه و تغییر باور به گذشته را به‌طور جدی مدنظر دارند. در واقع، درحالی‌که لایه‌ی اول؛ یعنی نظام سلطه، سیاست‌گذار و بازیگر راهبردی این جنگ است، دولایه‌ی دیگر در حکم کارپرداز^۳ و «آلت فعل» آن عمل می‌کنند.

نکته‌ی مهم اینکه در لایه‌ی سوم اشخاصی دیده می‌شوند که نه مزدور^۴ رسمی دشمن هستند و نه در زمره اپوزیسیون^۵ برانداز نظام قرار دارند، اما همان‌گونه می‌اندیشند که دشمن می‌خواهد. این افراد را نیز می‌توان در سه دسته جای داد؛ دسته اول کسانی هستند که به بزرگنمایی قدرت دشمن می‌پردازند و در واقع، مُبلغ فکری و سیاسی ناتوانی در برابر غرب و به‌ویژه آمریکا هستند. در دسته دوم کسانی قرار دارند که با شناخت خود از غرب و آمریکا، باور به مقابله در برابر آن‌ها را از دست داده و یا نسبت به عواقب این راه بیمناک هستند. این افراد خود را به‌ظاهر دلسوز ایران و ملت دانسته اما در تشخیص راه به دلیل ترسی که در دل دارند، دچار اشتباه شده و یا با معادله هزینه و فایده، قائل به هزینه بالای ایستادگی و مقاومت و در مقابل هزینه اندک عقب‌نشینی و تعامل می‌باشند. دسته سوم افرادی هستند که بعضاً سابقه انقلابی نیز داشته و به‌مرور زمان، با استحاله^۶ فکری تغییر رویه داده و به‌جای استکبارستیزی، آمریکا‌ستایی را پیشه کرده‌اند. اگرچه نمی‌توان تأثیر دو گروه قبلی بر استحاله این گروه را نادیده گرفت، اما ترجیح منافع شخصی و گروهی بر منافع ملی، بزرگ‌ترین دلیل آن‌ها برای عبور از نظام و همسویی با بیگانگان می‌باشد. مشکل اساسی این عده آن است که حقانیت راه نظام را باور داشته اما موفقیت آن را باور ندارند (لطفی، ۱۳۹۷).

1 Creepy

2 Process

3 Supplier

4 mercenary

5 opposition

6 transformation

در جنگ شناختی کنونی، دشمن می‌کوشد تا علیه ایده‌ها، ساختارها، کارگزاران، سیاست‌ها و اقدامات جمهوری اسلامی در ابعاد و سطوح مختلف عملیات روانی - رسانه‌ای وسیع انجام دهد؛ آن‌ها را نزد مردم بی‌اعتبار و فاقد اثربخشی معرفی کند. تلاش‌ها در این زمینه در سه سطح انجام می‌شود؛ در سطح نخست تلاش می‌شود تا صلاحیت و شایستگی کارگزاران انقلابی مورد تردید قرار گیرد. در سطحی عمیق‌تر تلاش دشمن بر این متمرکز است که در صلاحیت، صحت، درستی و کارآمدی سیاست‌های انقلابی اتخاذشده به‌وسیله این کارگزاران تردید ایجاد کند و در عمیق‌ترین سطح، دشمن می‌کوشد تا مجموعه قواعد حاکم؛ یعنی قانون اساسی، نظام سیاسی و نهادهای آن نزد بخش عمده مردم وجهه و اعتبار خود را از دست بدهند. برای این منظور نیز دشمن از چندین تاکتیک رایج بهره می‌برد.

۲-۱-۳-۴- تاکتیک‌ها

غیرمنطقی، غیر منعطف و غیرعقلانی نشان دادن یا به تعبیر دقیق‌تر، مغایر جلوه دادن اصل وجود نظام اسلامی با منافع و معیشت مردم، به‌گونه‌ای که امید به حل مسائل کشور باوجود حاکمیت نظام اسلامی را در مردم از بین ببرند. دشمن به‌ویژه در این زمینه درصدد است تا به مردم القا کند که راهی که نظام در پیش گرفته است، مغایر با خواسته‌های مردم است. به بیان بهتر، دشمن می‌کوشد تا وجود نهادهای انقلابی و تداوم فعالیت‌های آن‌ها را در تضاد با ارزش‌ها و منفعت‌های مردم جلوه دهد. به‌عبارت‌دیگر، با توجه به شرایط موجود و تلاش دشمن برای هضم نظام اسلامی در نظام ظالمانه جهانی که بزعم برخی، منافی بر آن مترتب است، دشمن می‌کوشد تا ایستادگی نهادهای انقلابی در مقابل نفوذ خود و خنثی‌سازی نقشه‌های آن را مغایر با تأمین منافع مردم وانمود کند؛ یعنی دشمن درصدد است که این‌گونه به مردم القا کند که اگر منفعتی به شما نمی‌رسد، عامل آن نهادهای انقلابی هستند؟! به‌عنوان مثال، وقتی در اوایل سال ۹۶ پدیده‌ی ریزگردها در اهواز سبب آلودگی هوا در این شهر شده بود، برخی در فضای مجازی تلاش کردند تا علت این پدیده را به حمایت‌های ایران از کشورهای منطقه ربط دهند. حال آنکه به‌هیچ‌وجه نمی‌توان میان این دو ارتباط برقرار کرد. پیامد ناخواسته‌ی این وضعیت برای افکار عمومی، تیره‌وتار دیدن شرایط موجود و آینده‌ی کشور و القای بن‌بست به آن‌ها باوجود حاکمیت نظام اسلامی است (نیکوگفتار، ۱۳۹۴).

بی‌تفاوت نشان دادن مسئولان به مسائل مردم و برجسته‌سازی، شایعه‌سازی و بزرگنمایی نقاط ضعف آن‌ها در عملکرد برخی مسئولان. در همین راستا، تلاش می‌شود تا با نسبت دادن فساد و اختلاس به مسئولان و طرح شایعاتی چون فرار مسئولان از کشور یا

سرمایه‌گذاری آن‌ها در خارج از کشور، هرگونه اعتماد و امید مردم به مسئولان را از بین ببرند. در واقع، در این شیوه نیز تلاش می‌شود تا به مردم وانمود کنند که مسئولان، هر یک به فکر منافع خود و اطرافیان‌شان هستند و هیچ‌کدام از آن‌ها به فکر مردم نیستند و مسائل آن‌ها را درک نمی‌کنند.

ناکارآمد نشان دادن ساختارهای رسمی نظام و همچنین، نالایق، مفسد و ناکارآمد نشان دادن کارگزاران نظام. عمده‌ی تمرکز در این شیوه نیز القای این قضاوت به مردم است که باوجود ساختارها و کارگزاران کنونی، مسأله‌ای از آن‌ها حل نخواهد شد؛ یعنی این‌گونه القا می‌کنند که تا این ساختارها و این کارگزاران وجود دارند، کشور همچنان گرفتار بن‌بست خواهد بود.

تصویرسازی دروغین از واقعیت‌های کشور که به‌نوعی دربرگیرنده‌ی سه شیوه‌ی ذکرشده در بالا نیز می‌باشد (نیکوگفتار، ۱۳۹۴). در این زمینه، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با اشاره به تلاش دشمن برای به زانو درآوردن نظام اسلامی، می‌فرماید: تصویرسازی غلط و منفی و ناامیدکننده از اوضاع ایران، مهم‌ترین دستور کار امروز دشمن است اما به فضل الهی تصویر واقعی کشور درمجموع، نقطه‌ی مقابل تصویرسازی نظام سلطه است (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نخبگان و استعدادهای برتر علمی، ۱۳۹۷/۰۷/۲۵).

۲-۲- پیشینه پژوهش

مهم‌ترین یافته‌ها	اهداف و یا سوالات اصلی	نویسندگان و روش استفاده‌شده
یافته‌های این تحقیق بیانگر کاربرد نوع خاصی از جنگ ترکیبی توسط غرب علیه جمهوری اسلامی ایران است. در نتیجه، در این نوع جنگ، مؤلفه‌های جنگ ترکیبی به‌مثابه واحدهای ابزاری و عینی و با فشار متراکم و طولانی‌مدت به همراه استفاده از شبکه‌های اجتماعی در پی تأثیر بر بسترهای ذهنی و شناختی جامعه هدف است.	جنگ ترکیبی غرب در برابر جمهوری اسلامی ایران	محمدهادی راجی (۱۳۹۹)
نتایج تحقیق حکایت از آن دارد که جنگ‌های آینده دارای ۷ بُعد (زمینی، دریایی، هوایی، فضایی، سایبری یا فضای مجازی، شناختی یا فضای ذهن و رسانه‌ای) و ۱۰ ویژگی راهبردی (چندوجهی بودن، شناخت‌محوری، هوشمندی، تأثیرمحوری، فناوری‌پایگی، قابلیت‌محوری، مردم‌پایگی، فرماندهی و واپایش برخط و افقی، اشراف اطلاعاتی، ارزش‌محوری و آرمان‌محوری) هست	مشخصات جنگ احتمالی آینده علیه ج.ا.ایران و راهبردهای مقابله با آن	فتح‌الله کلانتری (۱۳۹۵)

<p>یافته‌ها حاکی از وجود رابطه معنی‌دار بین رابطه استفاده از پیام‌های فضای مجازی با گرایش به اغتشاشات درمیان جوانان بوده است. از بین متغیرها، افزایش مطالبات اجتماعی در فضای مجازی با ضریب ۰/۹۷۶ بیشترین رابطه مثبت، ترغیب مردم با ضریب ۰/۹۶۴ رتبه دوم، حمایت بین‌المللی از معترضان با ضریب ۹۵۰/۰ رتبه سوم، بزرگنمایی و سراسر جلوه دادن اعتراضات با ضریب ۰/۹۳۱ در رتبه چهارم، سیاه‌نمایی و القای وجود فساد گسترده در کشور با ضریب ۰/۸۹۰ در رتبه پنجم و نهایتاً ارائه اخبار دروغین و شایعات با ضریب ۰/۸۲۹ کمترین رابطه را با گرایش به اغتشاشات در میان جوانان سنجیده شده است.</p>	<p>میشم جباری (۱۴۰۰)</p> <p>فضای مجازی با گرایش به اغتشاشات</p>
<p>تجزیه و تحلیل مصنوعات شناختی نشان می‌دهد که نتایجی که بازیگران به دست آوردند، صرفاً پیامدهای عقلانیت یا گفتمان سیاسی نبودند. بازیگران از نقشه‌ها، جداول آماری و غیره برای ایجاد روش‌های موردی مشترک برای استدلال استفاده کردند که ترکیبی، باز و با تفاوت‌های ظریف بود</p>	<p>مکس استفان (۲۰۱۶)</p> <p>مبانی جنگ و تکامل شناختی</p>
<p>باید جنگ شناختی و ادراکی را در هزاره جدید شناخت و با ارائه راهکارهایی در فضای مجازی به مقابله با آن پرداخت و در مسیر مقابله با جنگ نرم دشمن که اثر خود را در درازمدت می‌گذارد، قدم‌های مهم و پرفایده‌ای را برداشته و ریشه تهدیدات نرم در کشور را خشکاند.</p>	<p>ذبیح الله چیستان (۱۳۹۵)</p> <p>شناخت آسیب‌ها و ارائه راه‌کارهای جنگ شناختی و ادراکی در فضای سایبری</p>
<p>علوم شناختی چه استفاده‌هایی در دنیا در علوم نظامی دارد. علم شناختی مطالعه علمی و بین‌رشته‌ای ذهن و فرآیندهای آن است که ساختار، فرایند و عملکرد شناختی ذهن را بررسی می‌کند. زیرشاخه‌های اصلی علوم شناختی عبارتند از: مدل‌سازی شناختی، روانشناسی شناختی، علوم اعصاب شناختی، زبانشناسی شناختی، فلسفه ذهن و هوش مصنوعی.</p>	<p>استرویلی سولیند (۲۰۲۱)</p> <p>جنگ شناختی و آسیب‌پذیری‌های دموکراسی</p>
<p>جنگ در چند دهه گذشته به‌طور چشمگیری تغییر کرده است و از حالت فیزیکی فاصله گرفته است تهدیدات جنگ متعارف اکنون جنگ به سمت تهدیدات اجتماعی و ایدئولوژیک پیش می‌رود توسط رسانه‌های جمعی و پیشرفت در فناوری به وجود آمده است. ظهور این نوع جدید از جنگ با هر چیزی که قبلاً دیده‌ایم متفاوت است. اگرچه عناصری را از انواع قبلی جنگ هیبریدی، دامنه و سطح تأثیری که دارد آن را بسیار بیشتر کرده است نسبت به پیشینیان خود خطرناک است. ما این شیوه جدید جنگ را جنگ شناختی نام‌گذاری کرده‌ایم</p>	<p>کامرون کارتر (۲۰۲۰)</p> <p>جنگ شناختی</p>

۳- روش تحقیق

با توجه به اینکه هدف این پژوهش راهکارهای آینده‌پژوهانه مقابله با جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران است و تاکنون به طراحی الگویی در این زمینه پرداخته نشده است این پژوهش با استفاده از رویکردی کیفی مبتنی بر تحلیل مضمون و محتوا^۱ و استفاده شده است. پس از انجام مطالعات و مصاحبه‌های لازم و فیش‌برداری از آن‌ها و جمع‌آوری مطالب در فصل دوم، مفاهیم مرتبط با موضوع پژوهش تبدیل به گزاره‌هایی شده‌اند؛ که هر کدام از گزاره‌ها مفهوم یک جمله یا یک پاراگراف را به خواننده منتقل خواهند کرد.

۳-۱- نوع تحقیق

این پژوهش از لحاظ هدف بنیادی- کاربردی، از لحاظ نحوه گردآوری اطلاعات توصیفی اکتشافی و از نوع تحقیقات کیفی است.

استراتژی کلی تحقیق

روش‌های تحقیق کیفی برای درک باورها، تجربیات، نگرش‌ها، رفتار و تعاملات افراد استفاده می‌شود. در تحقیق حاضر به جای تکیه بر یک منبع داده، اشکال متعددی از داده‌ها مانند مصاحبه، مشاهدات و اسناد را جمع‌آوری شده و در جهت حل مسائل از طریق تجزیه به استنتاج‌های معنادار که به راحتی برای همه قابل خواندن و درک است، استفاده شده است

تعریف مفاهیم یا متغیرها

جنگ شناختی

جنگ شناختی از نگاه ناتو: ایالات متحده آمریکا با طیف وسیعی از چالش‌ها و آسیب‌ها در حوزه‌های در حال ظهور مواجه است. این حوزه‌ها می‌توانند از معرفی فناوری‌های جدید و مخرب ناشی شوند و گسترش روزافزون استفاده از رسانه‌های اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، پیام‌های اجتماعی و فناوری‌های موجود بر روی دستگاه‌های تلفن همراه، اکنون حوزه جدیدی از آسیب‌ها و مسیر نفوذ در افکار جامعه را امکان‌پذیر می‌کند و این یک جنگ شناختی در مقابل ما خواهد بود که اثرات عمیقی خواهد داشت (Johns Hopkins.2018 Imperial College London)

¹ content analysis

غرب

جهان غرب، کشورهای غربی یا غرب در علوم جغرافیای سیاسی به مجموعه‌ای از کشورها و ملت‌های عموماً ساکن کشورهای واقع در اروپای مرکزی و غربی و کشورهای شمال قاره آمریکا گفته می‌شود. اگرچه این واژه در اصل معنی تحت‌اللفظی جغرافیایی این ناحیه است که شامل کشورهای موجود در نیمکره غربی زمین می‌گردد، اما این واژه محدود به این مرزهای جغرافیایی نمی‌گردد و کشورهایی مانند استرالیا و نیوزلند که در نیمکره شرقی زمین قرار دارد نیز جزء جهان غرب محسوب می‌گردد، زیرا از لحاظ فرهنگی مشابه کشورهای غربی است. این واژه به فلسفه غربی و فرهنگ کشورهای غربی نیز اشاره دارد. به عبارتی ساده‌تر جهان غرب، کشورهای غربی و یا غرب در علوم جغرافیای سیاسی به مجموعه‌ای از کشورها و ملت‌های ساکن اروپای مرکزی و غربی و شمال قاره آمریکا گفته می‌شود (کیپلینگ^۱، تصنیف غرب و شرق، ۱۸۸۹).

آینده‌پژوهی

آینده‌پژوهی مطالعه نظام‌مند آینده‌های ممکن، محتمل و مرجح و دیدگاه‌ها و جهان‌بینی‌ها و اسطوره‌های بنیادین هر آینده است (عنایت‌الله، ۱۳۸۸ ص ۸). آینده‌پژوهی به‌عنوان یک مقوله میان‌رشته‌ای در پی کشف و شناسایی آینده‌های ممکن محتمل و مطلوب و کاربردی آن در زمان حال است. هدف آینده‌پژوهی تولید روشمند دانش راهنما و استفاده بیشتر از ملاحظات آینده محور در فرایند تصمیم‌گیری است (میچلیچ، ۱۳۸۷ ص ۱۱). ریچارد اسلاتر بیان می‌دارد آینده‌پژوهی از آن دسته رشته‌هاست که در حال دگرگون‌سازی قوانین متعارف است و به انواع و اقسام مسائل دست می‌زنند و تنها گذشت زمان است که نشان خواهد داد که این‌گونه تحقیقات تا چه اندازه موفقیت‌آمیز و مثبت خواهند بود (اسلاتر، ۱۳۹۰ ص ۱۶).

۳-۲- روش‌های گردآوری داده‌ها

آنجا که هر پژوهشگر نیازمند ابزارهایی است که به‌وسیله آن هریک از مراحل پژوهش را انجام دهد؛ لذا باید گفت که ابزارهای پژوهش وسایلی هستند که پژوهشگر برای انجام هریک از مراحل پژوهش اش مورد استفاده قرار می‌دهد و هرکدام از ابزارها برای منظور خاصی بکار رفته و کاربرد خاص خود را دارد.

^۱ Rudyard Kipling

ابزار و روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش برای تدوین ادبیات و مباحث نظری تحقیق، جمع‌آوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای و بررسی اسناد و همچنین از طریق مراجعه به سایت‌های اینترنتی تخصصی معتبر صورت گرفته است. به‌منظور غنی بخشی بیشتر به پایان‌نامه از مصاحبه استفاده شده است.

برای انجام مصاحبه ابتدا هماهنگی لازم برای مصاحبه با معرفی پژوهشگر و زمینه مصاحبه انجام شد تا مصاحبه‌شوندگان یک ایده کلی در مورد موضوع پژوهش داشته باشند؛ مصاحبه‌شوندگان با پشتوانه تخصص و تجارب خود در زمینه موضوع پژوهش، مختار بودند تا آنجا که تشخیص می‌دهند به تشریح و توصیف جواب خود بپردازند. بر اساس پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، سؤالات جزئی‌تر شده و به‌موضوع اصلی نزدیک می‌شد. در مصاحبه‌های حضوری مدت‌زمان مصاحبه‌ها برحسب شرایط و تمایل شرکت‌کنندگان برحسب موقعیت آن‌ها ۳۰-۵۰ دقیقه بود و مبنای اتمام مصاحبه‌ها اشباع نظری بوده است. سؤالات اولیه مصاحبه به شرح جدول (۱) بوده است.

جدول شماره ۱: سؤالات مصاحبه

ردیف	سؤال
۱	به نظر شما جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران دارای چه ماهیتی است؟
۲	به نظر شما دشمن در جنگ شناختی علیه جمهوری اسلامی از چه ابزارهایی استفاده می‌کند؟
۳	ساختار و سازمان جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران چگونه است؟ آیا جنگ شناختی ساختار دارد؟
۴	به نظر شما جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران چه کارکردهایی را در بردارد؟
۵	به نظر شما هدف‌گزینی جنگ شناختی در آینده چگونه است؟ روندهای آتی جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران (تصویرسازی آینده) چیست؟
۶	به نظر شما راهکارهای سلبی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با جنگ شناختی غرب کدام‌اند؟
۷	به نظر شما راهکارهای ایجابی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با جنگ شناختی غرب کدام‌اند؟

۳-۳- روش‌های تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از فرایند مصاحبه با مشارکت‌کنندگان، با روش تحلیل محتوا از نوع استقرایی انجام شد. در فرایند تحلیل محتوا، داده‌های حاصل از مصاحبه در قالب جدول مضامین اولیه تنظیم و سپس در سه مرحله داده‌های مذکور مورد تحلیل قرار گرفت. در مرحله اول داده‌های پرتکرار و یا داده‌های حاوی مضامین مهم و کلیدی طی فرایند مقایسه مستمر و بر اساس وجوه تشابه به‌عنوان مضامین پایه انتخاب شدند. سپس در مرحله دوم، مضامین پایه بر اساس وجوه تشابه و طی فرایند مقایسه مستمر به طبقات کلی‌تر و انتزاعی‌تر تقسیم شدند و بدین ترتیب مضامین سازمان‌دهنده شکل گرفتند. سپس در مرحله سوم، مضامین سازمان‌دهنده بر اساس وجوه تشابه و طی فرایند مقایسه مستمر در طبقه‌ی کلی‌تر و انتزاعی‌تر قرار گرفتند و بر این اساس مضمون فراگیر شکل گرفت، به‌گونه‌ای که هر دو یا چند مضمون سازمان‌دهنده یک مضمون فراگیر را تشکیل دادند (براون و کلارک^۱، ۲۰۰۶). سپس با استفاده از مضامین فراگیر، مضامین سازمان‌دهنده و مضامین پایه، شبکه‌ی مضامین ایجاد شد و با مشخص شدن ارتباط بین مضامین سه‌گانه، مدل اولیه‌ی ارتقاء صلاحیت حرفه‌ای معلمان کشف گردید.

۳-۴- جامعه و نمونه

جامعه آماری عبارت است از همه اعضای واقعی یا فرضی که علاقه‌مند هستیم یافته‌های پژوهش را به آن‌ها تعمیم دهیم. (دلور، ۱۳۷۴: ۱۱۲) یا به عبارت دیگر جامعه عبارت است از گروهی از افراد، اشیاء یا حوادث که حداقل دارای یک صفت یا ویژگی مشترک هستند. (دلور، ۱۳۸۰: ۴) جامعه آماری عبارت است از مقداری از عناصر مطلوب موردنظر که حداقل دارای یک صفت مشخص باشند. (بیابانگرد، ۱۳۸۴: ۱۲۸). جامعه آماری این پژوهش، شامل بخشی از مسئولین، مقامات لشگری و کشوری، مدیران و کارشناسان در زمینه‌های مربوط به موضوع حاضر، در سال ۱۴۰۱ می‌باشند. افراد ذکرشده در مورد جنگ شناختی در رسانه‌های مختلف دارای مصاحبه، پژوهش و صاحب‌نظر هستند.

توجه به موضوع پژوهش، راهکارهای آینده‌پژوهانه مقابله با جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران که دارای اهمیت بالا و در جامعه امروز کاملاً مشهودی است و از طرفی افراد متخصص در این حوزه بسیار کم هستند، در این پژوهش جامعه آماری معادل نمونه آماری شامل مسئولان، مدیران، مقامات کشوری و لشگری، در حوزه رسانه، فضای

¹ Braun & Clarke

سایبری و علوم شناختی، مدیران و کارشناسان متخصص در زمینه پژوهش حاضر می‌باشند نمونه آماری در پژوهش‌های کیفی از قبل مشخص نیست و بر اساس نقطه اشباع نظری مشخص می‌شود و زمانی که اطلاعات جدید به دست نیاید فرایند مصاحبه متوقف می‌شود.

۳-۵- روایی و پایایی ابزار جمع‌آوری اطلاعات

به‌منظور اطمینان از روایی و پایایی پژوهش یا به عبارتی دقیق بودن یافته‌های تحقیق، اقدامات زیر انجام گرفت:

الف) حساسیت پژوهشگر با توجه به اینکه مطلوبیت پژوهش کیفی فقط به مطلوبیت پژوهشگر کیفی بستگی دارد پژوهشگر تلاش نمود با خلاقیت، حساسیت، انعطاف‌پذیری و مهارت این پژوهش را انجام دهند.

ب) انسجام روش‌شناسی: تلاش شد که بین سؤال پژوهش و عناصر شیوه پژوهش همسویی لازم وجود داشته باشد.

ج مناسب بودن نمونه: تمام تلاش محققین بر این بود که آزمودنی‌هایی انتخاب شود که بهترین دانش را در مورد موضوع مورد پژوهش دارند (ایسنهارد، ۱۹۸۹)

همچنین جهت بررسی اعتبار نهایی الگوی ارائه‌شده با توجه به نظرات کرسول (۲۰۱۲)، از دو روش بازبینی مشارکت‌کنندگان و مرور خبرگان غیر شرکت‌کننده در پژوهش استفاده‌شده؛ بدین ترتیب از چهار نفر از اساتید گروه علوم شناختی (غیر از اعضای نمونه) درخواست شد نظرات خود را بیان دارند که پس از دریافت نظرات اصلاحی، اصلاحات موردنیاز انجام و الگوی نهایی پژوهش ارائه شد.

مراحل انجام و به‌کارگیری روش

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش از منظر زمان آینده‌گرا، از منظر کارکرد نتیجه‌گرا و از منظر داده‌ها کیفی هست

۴- یافته‌های تحقیق

در این تحقیق برای تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه از روش تحلیل مضمون استفاده شد. اولین مرحله در این روش که گذاری مضامین اولیه هست. مضامین اولیه، جزیی از تحلیل است که با تحلیل دقیق داده‌ها، نام‌گذاری و طبقه‌بندی کردن داده‌ها انجام می‌شود. برای طبقه‌بندی دقیق مفاهیم در مقوله‌ها، هر مفهوم بعد از تفکیک برچسب خورده و داده‌های خام به‌وسیله بررسی دقیق متن مصاحبه‌ها و یادداشت‌های زمینه‌ای مفهوم‌سازی شدند. داده‌های جمع‌آوری‌شده از مصاحبه شدگان کدگذاری شدند تا به شکل راحت‌تری شباهت‌ها و تفاوت‌ها شناسایی شوند.

با توجه به اینکه حجم داده‌های گردآوری شده در مصاحبه زیاد بود و مضامین اولیه بسیار گسترده بود نتایج این کدگذاری در مقاله نیامده است و این کدها به مرحله بعد یعنی مضامین سازماندهنده وارد شده و اقدامات لازم روی آن‌ها انجام گرفت. مضامین سازماندهنده درک عمیق‌تری از روابط بین پدیده‌ها را توسعه می‌دهد. این کار از طریق برقراری ارتباط بین طبقه‌های گوناگون داده‌ها که طی کدگذاری باز تعیین شده بود، صورت می‌گیرد. هدف اصلی مضامین سازماندهنده برقراری یک «محور» نامیده شده که کدگذاری حول «محوری» ارتباط بین فرایند و ساختار است. مضامین سازماندهنده معمولاً زمانی استفاده می‌شود که مقوله‌ای محوری یا مرکزی که پیوندهنده سایر مقوله‌هاست، مشخص شود. در بخش زیر مضامین فراگیر، مضامین سازماندهنده و مضامین اولیه برای پاسخ به هر سوال در قالب یک جدول ارائه شده است:

پاسخگویی به سؤالات پژوهش:

ماهیت جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران چیست؟

برای شناسایی ماهیت جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران، از مصاحبه نیمه ساختاریافته با مسئولین حوزه علوم، شناختی و علوم سایبری در دانشگاه‌ها، اساتید حوزه علوم رفتاری و مدیریت فرهنگی و فرماندهان دارای مسئولیت راهبردی (۱۷ نفر) - نقطه اشباع نظری) استفاده شد در ادامه به تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری در این حوزه خواهیم پرداخت؛ که مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده و مضامین فراگیر در خصوص ماهیت جنگ شناختی در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول ۲ مضامین پایه و سازماندهنده ماهیت جنگ شناختی

ردیف	مضامین پایه (کدباز) - زیر طبقه	مضامین سازمان دهنده (کد محوری) - طبقه	مضامین فراگیر (کد گزینشی) مقوله
۱	آشوبگرانه و برهم زننده	آشوبگرانه و دارای آناشسی	ماهیت جنگ شناختی
۲	در جنگ شناختی آناشسی و بی‌نظمی موج می‌زند.		
۳	محیط جنگ شناختی پر ابهام است		
۴	در جنگ شناختی ماهیت مرزها مشخص نیست		
۵	برانگیختن و انحراف افکار		
۶	اعتماد زدا، مایوس کننده		
۷	تهییج افکار و احساسات		
۸	خاموش و مرموز		

		زیر آستانه هوشیاری	۹
		منطقه بینابینی	۱۰
		بستر شبکه‌های اجتماعی	۱۱
		انتقال سریع	۱۲
		مدیریت اذهان	۱۳
		قلمرو اذهان	۱۴

جدول شماره ۲ جدول مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری و انتخاب کدها را نشان می‌دهد. با توجه داده‌های موجود در جدول ۲ فهرستی از کدهای مختلف به دست آمده که باید این کدها در قالب مضامین مرتب شوند، بنابراین محقق سعی نمود بعد از مکتوب نمودن داده‌ها و با مطالعه مکرر و ثبت ایده‌های اولیه، تلاش گردید تا کدهای معنادار مشخص گردد. در مرحله اول در قالب مضامین پایه تعداد ۱۴ کد شناسایی شد و بعد از ادغام کدهای مشابه و حذف کدهای تکراری در مرحله دوم و در قالب مضامین سازماندهنده تعداد کدها به ۸ کد تقلیل یافت و در قالب ماهیت جنگ شناختی مشخص شد.

ابزارهای جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران کدامند؟

برای شناسایی ابزارهای جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران، از مصاحبه نیمه ساختاریافته با مسئولین حوزه علوم، شناختی و علوم سایبری در دانشگاه‌ها، اساتید حوزه علوم رفتاری و مدیریت فرهنگی و فرماندهان دارای مسئولیت راهبردی (۱۷ نفر - نقطه اشباع نظری) استفاده شد. در ادامه به تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری در این حوزه خواهیم پرداخت؛ که مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده و مضامین فراگیر در خصوص ابزارهای جنگ شناختی در جدول شماره ۳ آمده است.

جدول ۳ مضامین پایه و سازماندهنده ابزارهای جنگ شناختی

ردیف	مضامین پایه (کد باز) - زیر طبقه	مضامین سازمان دهنده (کد محوری) - طبقه	مضامین فراگیر (کد گزینشی) مقوله
۱	فضای سایبر	فضای سایبری	ابزارهای جنگ شناختی
۲	اینستاگرام	شبکه‌های اجتماعی	
۳	ربات‌ها		
۴	تلگرام		

	شبکه‌های جهانی	توفیتر	۵
		واتساپ	۶
		مسیریاب‌ها جهت هدایت	۷
		گوگل مپ	۸
		یوتیوپ	۹

جدول شماره ۳ جدول مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری و انتخاب کدها را نشان می‌دهد. با توجه داده‌های موجود در جدول ۳، فهرستی از کدهای مختلف به‌دست‌آمد که باید این کدها در قالب مضامین مرتب شوند، بنابراین محقق سعی نمود بعد از مکتوب نمودن داده‌ها و بامطالعه مکرر و ثبت ایده‌های اولیه، تلاش گردید تا کدهای معنادار مشخص گردد. در مرحله اول در قالب مضامین پایه تعداد ۹ کد شناسایی شد و بعد از ادغام کدهای مشابه و حذف کدهای تکراری در مرحله دوم و در قالب مضامین سازماندهنده تعداد کدها به ۵ کد تقلیل یافت و در قالب ابزارهای جنگ شناختی مشخص شد.

ساختار و سازمان جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران چیست؟

برای شناسایی ساختار جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران، از مصاحبه نیمه ساختاریافته با مسئولین حوزه علوم، شناختی و علوم سایبری در دانشگاه‌ها، اساتید حوزه علوم رفتاری و مدیریت فرهنگی و فرماندهان دارای مسئولیت راهبردی (۱۷ نفر- نقطه اشباع نظری) استفاده شد. در ادامه به تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری در این حوزه خواهیم پرداخت؛ که مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده و مضامین فراگیر در خصوص ساختار جنگ شناختی در جدول شماره ۴ آمده است.

جدول ۴ مضامین پایه و سازماندهنده ساختار جنگ شناختی

ردیف	مضامین پایه (کد باز)- زیر طبقه	مضامین سازمان دهنده (کد محوری)- طبقه	مضامین فراگیر (کد گزینشی) مقوله
۱	سازمان‌دهی افراد متخصص	شبکه‌های اجتماعی	ساختار جنگ شناختی
۲	شبکه‌سازی		
۳	جذب و سازمان‌دهی نیروهای معاند		
۴	غیرمتمرکز	غیرمتمرکز	

	محلّه محور	کنترل غیرمتمرکز	۵
		محلّه محور	۶
		عمل از داخل	۷
	القای ذهنیت	القای ذهنیت	۸
		هدایت از بیرون	۹
	منابع مالی	منابع مالی پشتیبان	۱۰
		خود ترمیمی و	۱۱
	خود ترمیمی	خود احیاگر	۱۲

جدول شماره ۴ جدول مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری و انتخاب کدها را نشان می‌دهد. با توجه داده‌های موجود در جدول ۴، فهرستی از کدهای مختلف به دست آمد که باید این کدها در قالب مضامین مرتب شوند، بنابراین محقق سعی نمود بعد از مکتوب نمودن داده‌ها و بامطالعه مکرر و ثبت ایده‌های اولیه، تلاش گردید تا کدهای معنادار مشخص گردد. در مرحله اول در قالب مضامین پایه تعداد ۱۲ کد شناسایی شد و بعد از ادغام کدهای مشابه و حذف کدهای تکراری در مرحله دوم و در قالب مضامین سازماندهنده تعداد کدها به ۷ کد تقلیل یافت و در قالب ساختار جنگ شناختی مشخص شد.

کارکردهای جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران کدام است؟

برای شناسایی کارکردهای جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران، از مصاحبه نیمه ساختاریافته با مسئولین حوزه علوم، شناختی و علوم سایبری در دانشگاه‌ها، اساتید حوزه علوم رفتاری و مدیریت فرهنگی و فرماندهان دارای مسئولیت راهبردی (۱۷ نفر - نقطه اشباع نظری) استفاده شد. در ادامه به تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری در این حوزه خواهیم پرداخت؛ که مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده و مضامین فراگیر در خصوص کارکردهای جنگ شناختی در جدول شماره ۵ آمده است.

جدول ۵ مضامین پایه و سازماندهنده کارکردهای جنگ شناختی

ردیف	مضامین پایه (کد باز) - زیر طبقه	مضامین سازمان دهنده (کد محوری) - طبقه	مضامین فراگیر (کد گزینشی) مقوله
۱	تدریجی	تدریجی	کارکردهای جنگ شناختی
۲	مرحله‌ای و گام به گام		
۳	القای باورهای کاذب	مهندسی ذهن	

		۴	مهندسی ذهن
			هدایت افکار
	جایجایی ارزش‌ها	۵	دست‌کاری ادراک
		۶	جایجایی ارزش‌ها
	تضعیف سرمایه اجتماعی	۸	تضعیف سرمایه اجتماعی نظام

جدول شماره ۵ جدول مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری و انتخاب کدها را نشان می‌دهد. با توجه داده‌های موجود در جدول ۵، فهرستی از کدهای مختلف به دست آمد که باید این کدها در قالب مضامین مرتب شوند، بنابراین محقق سعی نمود بعد از مکتوب نمودن داده‌ها و با مطالعه مکرر و ثبت ایده‌های اولیه، تلاش گردید تا کدهای معنادار مشخص گردد. در مرحله اول در قالب مضامین پایه تعداد ۸ کد شناسایی شد و بعد از ادغام کدهای مشابه و حذف کدهای تکراری در مرحله دوم و در قالب مضامین سازماندهنده تعداد کدها به ۵ کد تقلیل یافت و در قالب کارکردهای جنگ شناختی مشخص شد.

روندهای آتی جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران (تصویرسازی آینده) چیست؟ برای شناسایی روندهای آتی جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران، از مصاحبه نیمه ساختاریافته با مسئولین حوزه علوم، شناختی و علوم سایبری در دانشگاه‌ها، اساتید حوزه علوم رفتاری و مدیریت فرهنگی و فرماندهان دارای مسئولیت راهبردی (۱۷ نفر - نقطه اشباع نظری) استفاده شد. در ادامه به تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری در این حوزه خواهیم پرداخت؛ که مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده و مضامین فراگیر در خصوص روندهای آتی جنگ شناختی در جدول شماره ۶ آمده است.

جدول ۶ مضامین پایه و سازماندهنده روندهای آتی جنگ شناختی

ردیف	مضامین پایه (کد باز) - زیر طبقه	مضامین سازمان دهنده (کد محوری) - طبقه	مضامین فراگیر (کد گزینشی) مقوله
روندهای آتی جنگ شناختی	۱	توسعه زیرساخت شبکه‌های اجتماعی	
	۲	وابستگی به شبکه‌ها اجتماعی	
	۳	جذب جوانان	
	۴	استفاده از علوم میان‌رشته‌ای برای تأثیرگذاری بیشتر	
	۵	براندازی خاموش	

		۶	شکل‌گیری جوامع بی‌تفاوت
		۷	ناامیدی نسبت به آینده
	فرهنگ زدگی	۸	فرهنگ زدگی
		۹	تغییر سبک زندگی
	اینترنت چمدانی	۱۰	اینترنت چمدانی

جدول شماره ۶ جدول مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری و انتخاب کدها را نشان می‌دهد. با توجه داده‌های موجود در جدول ۶، فهرستی از کدهای مختلف به دست آمد که باید این کدها در قالب مضامین مرتب شوند، بنابراین محقق سعی نمود بعد از مکتوب نمودن داده‌ها و با مطالعه مکرر و ثبت ایده‌های اولیه، تلاش گردید تا کدهای معنادار مشخص گردد. در مرحله اول در قالب مضامین پایه تعداد ۱۰ کد شناسایی شد و بعد از ادغام کدهای مشابه و حذف کدهای تکراری در مرحله دوم و در قالب مضامین سازماندهنده تعداد کدها به ۶ کد تقلیل یافت و در قالب روندهای آتی جنگ شناختی مشخص شد.

راهکارهای سلبی (سخت‌افزاری) مقابله با جنگ شناختی غرب کدامند؟

برای شناسایی راهکارهای سلبی مقابله با جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران، از مصاحبه نیمه ساختاریافته با مسئولین حوزه علوم، شناختی و علوم سایبری در دانشگاه‌ها، اساتید حوزه علوم رفتاری و مدیریت فرهنگی و فرماندهان دارای مسئولیت راهبردی (۱۷ نفر - نقطه اشباع نظری) استفاده شد. در ادامه به تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری در این حوزه خواهیم پرداخت؛ که مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده و مضامین فراگیر در خصوص راهکارهای سلبی مقابله با جنگ شناختی در جدول شماره ۷ آمده است.

جدول ۷ مضامین پایه و سازمان دهنده راهکارهای سلبی جنگ شناختی

ردیف	مضامین پایه (کد باز) - زیر طبقه	مضامین سازمان دهنده (کد محوری) - طبقه	مضامین فراگیر (کد گزینشی) مقوله
۱	سلب مزایای افراد فعال در اغتشاشات	سلب مزایا	راهکارهای سلبی جنگ شناختی
۲	سلب حقوق و مزایا		
۳	سلب امتیاز ارتقاء اساتید		
۴	سلب مجوز شرکت‌های فعال در حوزه وی پی ان	سلب مجوز فعالیت	
۵	سلب مجوز فعالیت		

۶	سلب مجوز فعالیت اپراتورهای مخابراتی	
۷	سلب مجوز ادامه مسئولیت	سلب مجوز مسئولیت
۸	فیلترینگ	فیلترینگ
۹	پیگرد چهره‌های شاخص	پیگرد چهره‌های شاخص
۱۰	سلب مجوز خدمات	سلب مجوز خدمات

جدول شماره ۷ جدول مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری و انتخاب کدها را نشان می‌دهد. با توجه داده‌های موجود در جدول ۷، فهرستی از کدهای مختلف به دست آمد که باید این کدها در قالب مضامین مرتب شوند، بنابراین محقق سعی نمود بعد از مکتوب نمودن داده‌ها و با مطالعه مکرر و ثبت ایده‌های اولیه، تلاش گردید تا کدهای معنادار مشخص گردد. در مرحله اول در قالب مضامین پایه تعداد ۱۰ کد شناسایی شد و بعد از ادغام کدهای مشابه و حذف کدهای تکراری در مرحله دوم و در قالب مضامین سازماندهنده تعداد کدها به ۶ کد تقلیل یافت و در قالب راهکارهای سلبی جنگ شناختی مشخص شد.

راهکارهای ایجابی (نرم‌افزاری) مقابله با جنگ شناختی غرب کدامند؟

برای شناسایی راهکارهای ایجابی مقابله با جنگ شناختی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران، از مصاحبه نیمه ساختاریافته با مسئولین حوزه علوم، شناختی و علوم سایبری در دانشگاه‌ها، اساتید حوزه علوم رفتاری و مدیریت فرهنگی و فرماندهان دارای مسئولیت راهبردی (۱۷ نفر - نقطه اشباع نظری) استفاده شد. در ادامه به تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری در این حوزه خواهیم پرداخت؛ که مضامین پایه، مضامین سازمان دهنده و مضامین فراگیر در خصوص راهکارهای ایجابی مقابله با جنگ شناختی در جدول شماره ۸ آمده است.

جدول ۸ مضامین پایه و سازماندهنده راهکارهای ایجابی مقابله با جنگ شناختی

ردیف	مضامین پایه (کد باز) - زیر طبقه	مضامین سازمان دهنده (کد محوری) - طبقه	مضامین فراگیر (کد گزینشی) مقوله
۱	مجاب سازی استفاده از پلتفرم‌های داخلی	اغناسازی افکار	راهکارهای ایجابی جنگ شناختی
۲	اغنا سازی افکار		
۳	مجاب سازی شبکه‌های اجتماعی	شبکه‌های اجتماعی داخلی	

۴	برنامه‌های تشویقی جهت استفاده از شبکه‌های داخلی	
۵	اتخاذ وحدت رویه در کلام و پیام مسئولین	هماهنگی مسئولین
۶	اعزام سربازان شناختی به پادگان‌های مرزی	جهاد تبیین
۷	روشنگری، جهاد تبیین	
۸	حفظ تقدس پرچم، سرود و سایر نمادهای ملی	
۹	روایتگری و روایت سازی مثبت	روایت سازی
۱۰	پشتیبانی از مواضع کشور	
۱۱	افشای ماهیت جنگ شناختی و تبعات آن	ماهیت جنگ شناختی
۱۲	آگاه‌سازی در خصوص جنگ ترکیبی	
۱۳	ارتقاء سواد رسانه‌ای، افزایش هوشیاری جامعه	سواد رسانه‌ای
۱۴	ظرفیت هنری، تجسمی و فرهنگی کشور	ظرفیت هنری و فرهنگی
۱۵	استفاده از ظرفیت ورزش	

جدول شماره ۸ جدول مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان و کارشناسان حوزه جنگ شناختی و علوم سایبری و انتخاب کدها را نشان می‌دهد. با توجه داده‌های موجود در جدول ۸، فهرستی از کدهای مختلف به دست آمد که باید این کدها در قالب مضامین مرتب شوند، بنابراین محقق سعی نمود بعد از مکتوب نمودن داده‌ها و با مطالعه مکرر و ثبت ایده‌های اولیه، تلاش گردید تا کدهای معنادار مشخص گردد. در مرحله اول در قالب مضامین پایه تعداد ۱۵ کد شناسایی شد و بعد از ادغام کدهای مشابه و حذف کدهای تکراری در مرحله دوم و در قالب مضامین سازماندهنده تعداد کدها به ۸ کد تقلیل یافت و در قالب راهکارهای ایجابی مقابله با جنگ شناختی مشخص شد.

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۵-۱- بحث و نتیجه‌گیری

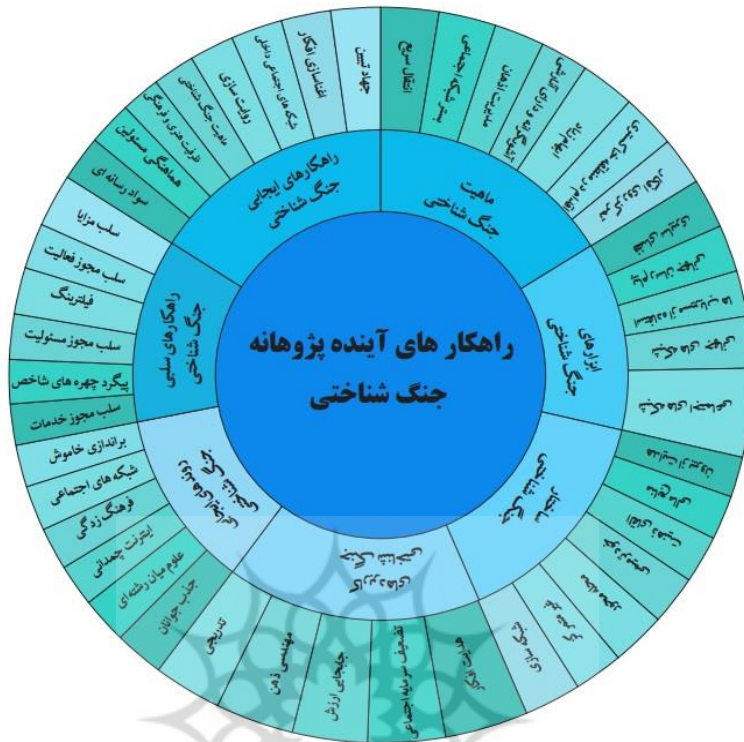
سیاست اعمالی استکبار جهانی علیه جمهوری اسلامی ایران باهدف براندازی و استهلال انقلاب اسلامی، دربردارنده عناصر قوام‌بخش متنوعی می‌باشد که تحت عنوان جنگ شناختی

از آن یاد می‌شود... جنگ ترکیبی که تمامی ابعاد اقتصادی، نظامی، سیاسی، تبلیغاتی و سایبری را شامل می‌شود، درکی جامع از ابزار و اهداف واقعی استکبار و استعمار جهانی را در مواجهه با ج.ا.ایران بازگو می‌کند. استکبار جهانی و دولت‌های غربی و شرقی با بهره‌گیری از تمامی عناصر قدرت، سعی بر فرسایش توان راهبردی جهانی و منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و فروپاشی سامان سیاسی- اقتصادی- اجتماعی داخلی آن را دارد. جنگ ترکیبی (جنگ شناختی) علیه نظام جمهوری اسلامی ایران در تحقیقات بسیار موردبررسی قرار گرفته است. سلیمانی (۱۴۰۰) به بررسی و تبیین تهدیدات جنگ ترکیبی استکبار جهانی در گام دوم انقلاب اسلامی پرداخته و ابراهیمی کیایی (۱۳۹۹) مؤلفه‌های اساسی جنگ هیبریدی ایالات‌متحده آمریکا علیه جمهوری اسلامی را موردبررسی قرار داده است. همچنین کرمی و همکاران (۱۳۹۸) به تبیین سیاست عملی دولت ترامپ علیه ج.ا.ایران و اهداف تعیین‌شده برای آن از طریق به‌کارگیری جنگ ترکیبی پرداخته‌اند و راجی و افتخاری (۱۳۹۸) به تحلیل ابعاد و روش‌های جنگ ترکیبی غرب علیه ج.ا.ایران را موردبررسی قرار داده‌اند. این تحقیقات و سایر تحقیقات حوزه جنگ شناختی بیانگر آن است که پژوهش حاضر به دلیل پرداختن به راهبردهای آینده‌پژوهانه جنگ شناختی از تحقیقات انجام‌شده در این حوزه متمایز می‌باشد.

امروزه جمهوری اسلامی ایران آماج جنگ ترکیبی وسیع دشمنان در ابعاد مختلف نظامی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و... است. اقدامات و حرکت دشمنان و رویکرد ترکیبی آن‌ها در تهاجم به جمهوری اسلامی بیش از هر چیزی نیازمند روشنگری و تبیین واقعیت‌ها است. تبیین و روشنگری و ارائه راهبردهای آینده‌پژوهانه واقعیت‌ها خاک‌ریزهای شناختی، اعتقادی، ایمانی و معرفتی؛ بنابراین با به‌کارگیری روش تجزیه و تحلیل محتوای، ابعاد و راهبردهای آینده‌پژوهانه جنگ شناختی غرب علیه ج.ا.ایران پس از بررسی روایی و پایایی داده و تأیید آن‌ها، الگوی موردنظر طراحی و تدوین گردید.

نمودار ۲ الگوی خورشیدی راهکارهای آینده پژوهانه جنگ شناختی غرب علیه ج ۱۱

الگوی ارائه شده بر اساس داده‌های استخراج شده مبتنی بر مصاحبه با پژوهشگران و متخصصین حوزه جنگ شناختی مشتمل بر سه بخش اساسی است. ابتدای آن ورودی الگو که بیانگر مضامین فراگیر لازم مربوط به راهکارهای آینده پژوهانه جنگ شناختی را به تصویر می‌کشد، بخش دوم یا بخش میانی الگو عرصه‌های مختلف (مضامین سازمان دهنده) را نشان می‌دهد و بخش سوم نموده‌های عینی (مضامین پایه) در همه عرصه‌ها است.

۵-۲- پیشنهادها

این پژوهش زمینه شناخت بهتر راهکارهای آینده پژوهانه در خصوص جنگ شناختی غرب علیه ج ۱ ایران را بررسی می‌نماید و پیشنهاد می‌شود که سایر پژوهشگران موارد زیر را در تحقیقات خود مورد بررسی قرار دهند:

۱- بررسی پژوهش حول عرصه‌های جنگ شناختی و تعیین وظایف و نقش‌های هر یک از دستگاه‌های لشگری و کشوری در این جنگ.

- ۲- واکاوی و بررسی شیوه‌های پیاده‌سازی فرمان مقام معظم رهبری در خصوص جهاد تبیین و روشنگری در جنگ ترکیبی و شناختی دشمن
- ۳- بررسی شیوه‌های چگونگی تعیین قلمرو شناختی و ادراکی کشور و نحوه مرزبانی شناختی از آن
- ۴- بررسی و معرفی نظام حکمرانی شناختی در کشور با هماهنگی دستگاهی و تعیین متولی مشخص در نظام حکمرانی
- ۵- محققین هریک از ابعاد و راهکارهای شناسایی شده در این پژوهش را به صورت جداگانه و به‌طور گسترده مورد بررسی قرار دهند.
- ۶- همچنین پیشنهاد می‌شود زمینه‌سازها و الزامات جنگ ترکیبی (جنگ شناختی) به‌طور دقیق‌تر و در پژوهشی مورد بررسی بیشتر قرار گیرد.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با بسیجیان ۱۴۰۱/۹/۵
۲. بیانات مقام معظم رهبری در مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح. ۱۴۰۱/۷/۱۱
۳. بیانات در دیدار مسئولان و محققان ستاد توسعه علوم شناختی ۱۳۹۷/۱۱/۰۳
۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نخبگان و استعدادهای برتر علمی، ۱۳۹۷/۰۷/۲۵
۵. اسدی، علی‌اکبر (۱۳۹۸). روابط میان عربستان سعودی و مصر. نشریه روابط خارجی.
۶. بنیانی، محمدرضا (۱۳۹۵). راهبردها و شیوه‌های رسانه‌های غرب برای مقابله با جامعه مردم. موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ره
۷. جوانی، محمد (۱۴۰۱). علوم شناختی در جنگ شناختی، تهران: نو اندیشان دنیای کتاب، چاپ چهاردهم.
۸. خزایی، مصطفی (۱۳۹۵). بررسی تکنیک‌های نوین جنگ سایبری. ۱۳۹۵. کنفرانس ملی پدافند غیرعامل در قلمرو فضای سایبر
۹. خلیلی، رضا (۱۳۹۶). فرهنگ استراتژیک عربستان سعودی. نشریه مطالعات راهبردی
۱۰. داوود فرید پور نشست جنگ شناختی (۱۴۰۰).
۱۱. راجی محمدادی، افتخاری اصغر (۱۳۹۸). جنگ ترکیبی غرب در برابر جمهوری اسلامی ایران (تحلیل ابعاد و روش‌ها). سیاست دفاعی، ۲۸(۱۰۹)، ۷۵-۱۱۱.
۱۲. عبیری، داوود (۱۳۹۸). ارائه الگوی راهبردی مدیریت فضای سایبر ج. ا. ا بر اساس اوامر و تدابیر حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

۱۳. علیپور، قاسم (۱۴۰۰). معاون اجرایی سپاه. سخنرانی در جهاد دانشگاهی با موضوع جنگ شناختی در ۸ بخش متفاوت. هم‌زمان با چهلمین سال پیروزی انقلاب.
۱۴. عین القضاتی، علیرضا (۱۳۹۹). الگوی ساختار و سازمان جنگ الکترونیک متناسب با جنگ‌های آینده چهارمین همایش علوم و مهندسی دفاعی و در سپاه قربانی، محمدحسین (۱۴۰۰).
۱۵. کریمی‌نیا علی (۱۴۰۰). بررسی و علل آشوب‌های داخلی ایران. پژوهش‌های مدیریت علوم انسانی در ایران <http://noo.rs/sw9u2>
۱۶. میرزایی (۱۳۹۵). متغیر زمان در گفتمان سه رئیس‌جمهور سابق تونس، مصر و لیبی. شماره پیاپی ۱۲. مهر ۱۳۹۵. صفحه ۱۲۷-۱۴۲
۱۷. نورعلی وند، یاسر (۱۳۹۶). عربستان سعودی و تلاش برای موازنه سازی مجدد در برابر ایران. نشریه مطالعات راهبردی
۱۸. نیکوگفتار، صفا (۱۳۹۴). تحلیل راهبردی تحریم‌های تحمیلی بر جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ۱۳۹۴. سال هجدهم، شماره ۶۶، بهار، صص ۹۶-۷۵

۶-۲- منابع اینترنتی

1. <https://iqna.ir/fa/tags/>
2. <https://atna.atu.ac.ir/fa/news/303466>
3. <https://www.sid.ir/paper/376426/fa>
4. <https://fars.iqna.ir/fa/news/378999>
5. <https://atna.atu.ac.ir/fa/news/303466>

۶-۳- منابع لاتین

1. Gayannée Kedia, Lasana Harris, Gert-Jan Lelieveld and Lotte van Dillen, (2017) From the Brain to the Field: 34 March 2010 Organization Development Journal 28(1):73-87
2. Green, Stuart A. (2008) "Cognitive Warfare." The Augean Stables, Joint Military Intelligence College, 2 July 2008, www.theaugeanstable.com/wp-content/uploads/2014/04/Green-Cognitive-Warfare.pdf
3. The Future of Cognitive Dominance. First NATO scientific meeting on Cognitive Warfare in France (2021) 21 June 2021. www.sto.nato.int
4. Nikolai Stoianov. Cognitive Warfare and its implications for the NATO. Submitted on 8 Apr 2022. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-03635960/document>
5. Soft Cyberwarfare in the Space of Social Networks. http://qjmn.farhang.gov.ir/article_76718.html

